

Днес в броя

Европейският студентски съюз иска преосмисляне на таксите за обучение

Даниел Лорер, министър на иновациите и растежа: Подкрепяме новите инициативи на ЕС за космическа свързаност и управление на космическия трафик. Държим за повече възможности всички страни да участват в търговски и научни проекти от програмите

Георги Георгиев, учител по математика в Националната гимназия за древни езици и култури „Константин-Кирил Философ“, разказва за платформата „Чатмат“, с помощта на която се обучават по математика ученици от прогимназиалния курс

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 8 (1560) 24 февруари – 2 март 2022 г. Година XXXI. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,50 лв.

Ученици от столичната Национална финансово-стопанска гимназия гостуват на I и II клас в 120. ОУ „Г. С. Раковски“ по случай Международния ден на розовата фланелка за борба с училищния тормоз. Заедно те създават послания, свързани с доброта и ненасилието в училище. Повече на стр. 2

Видимост и качество – ключът на една реформа

Важни са резултатите, а не броят на висшите училища, категоричен е министър Николай Денков

Татяна ДИКОВА

Необходими ли са още реформи във висшето образование? Категоричният отговор на обществото е положителен. И следва въпросът – с каква посока да бъдат те. „Ако мога да ги обобща, на първо място, те трябва да бъдат свързани с контрола върху това как да се осигури по-високо качество на висшето образование и как то да се доближи до нива, съответстващи на най-добрите европейски и световни стандарти.“ Това е краткият коментар на министъра на образованието и науката акад. Николай Денков. Той се среща със Съвета на ректорите, за да

представи визията си за това в каква посока ще продължат реформите във висшето образование.

„Ще следвам строго духа и конкретиката в Стратегията за развитие на висшето образование. Всички планирани действия са съобразени с нея“, категоричен е министърът на образованието и науката.

Кои са акцентите на промените – отстраняване на проблеми в системата за акредитация, атестацията на преподавателите, проблемът с плагиатството, възможност за увеличаване значението на Съвета на настоятелите. По закон всяко висше училище има такова настоятелство, но нерядко функциите му са

чисто декоративни. В системите на висше образование, които често даваме за пример, настоятелствата задават насоките за стратегическото развитие на висшите училища.

Водеща в една реформа е и темата за хората, които в един университет са призвани да преподават науката, която правят, а не чужди знания. В добрите университети съществува система, при която атестацията не позволява на академичния преподавател да битува, без да се развива. Във водещите висши училища по света всеки преподавател трябва да показва и доказва резултати всяка година.

На стр. 2

Азбучни истини

Нека помечтаем

Татяна ДИКОВА

България подкрепи новите инициативи на ЕС, отнасящи се до космическата свързаност и управлението на космическия трафик. И настояваме за повече възможности всички страни да участват в търговски и научни проекти от програмите.

Позицията ни съвсем не е безпочвена. Базира се на традиции, които страната ни има в овладяването на Космоса. Само един пример – българската космическа храна е с оригинална технология, разработена още през 70-те години на миналия век. Намесваме се и на световния пазар на малки сателити. За любопитните, той се оценява на 2,8 млрд. долара годишно. Очаква се годишният оборот да стигне 7,1 млрд. долара до 2025 г.

Базираната в Космоса сигурна комуникационна система на ЕС има за цел да отговори на нарастващите и променящи се нужди и ще включва и най-новите квантови комуникационни технологии за сигурно криптиране. Общите разходи се оценяват на 6 милиарда евро. Финансовият принос на Съюза за програмата от 2022 до 2027 г. е в размер на 2,4 милиарда евро.

С други думи, източниците на средства са немалко. Думата има българската наука. Да каже и покаже какво може и в партньорство с малки и средни фирми да се намеси в разпределението на тези средства.

А докато търсим своята ниша в неограничения пазар на услуги и космически продукти, нека се замислим докога страната, която бе сред първите с космическите си програми, все още е в „каналната“ на ЕКА, чийто бюджет само за 2021 г. е 6,5 млрд. евро. Пълноправното ни членство ще отвори пътя пред учени и бизнес за разработки в космическата наука, телекомуникациите, микрогравитационните изследвания. А защо не и пред масовото производство на оригиналните ни космически храни. Те впрочем се продават вече в супермаркетите по света. У нас за масово производство и предлагане на пазара можем само да мечтаем.

Снимка БНУ „Дора Габе“ – Мюнхен

Нека заедно направим България такава, каквато я искаме

„Много се радвам, че съм с вас, в българското училище, защото знам, че без български език и култура всички сме като дърво без корен.“ Това заяви министър-председателят Кирил Петков пред учениците на Българското неделно училище „Дора Габе“ в Мюнхен. Той разговаря с младите ни сънародници за делото, завета и борбата за независимост на Васил Левски, на която националният ни герой отдаде живота си.

„Васил Левски е вярвал, че свободата трябва да е българско дело, не на велики сили отвън. Затова и днес наша отговорност е да направим България такава, каквато искаме да бъде – просперитираща и да работи по еднакви правила за

всички граждани“, посочи министър-председателят.

Кирил Петков акцентира върху намерението за създаването на фонд „Стамболов“, който би допринесъл за завръщането на успешните българи, получили образование на световно ниво зад граница. „Ако ви приемат в един от топ 20 на университетите в света, българската държава ще покрие разходите за образованието ви, ако след това се върнете у нас, за да работите за родината си“, каза още премиерът пред българските ученици в Мюнхен.

Българското неделно училище „Дора Габе“ в Мюнхен съществува от 2013 г., като в момента в него се обучават 160 български деца от предучилищна до 16-годишна възраст. **АЗБУКЪТ**

Послания за доброта и ненасилие

Всяка година в последната сряда на февруари се отбелязва Международният ден на розовата фланелка за борба с училищния тормоз. В столицното 120. ОУ „Г.С. Раковски“ по традиция посвещават на събитието цялата последна седмица на месеца.

„Всеки ден имаме някаква проява – казва директорката на училището Цветанка Тонева. – При учениците в два дни поред идваха представители на Местната комисия за борба с противообществените прояви. Те изнасяха на децата лекции против насилието, като прилагаха различни интерактивни методи. Всички наши ученици през седмицата носят розови фланелки като знак на съпричастност към идеята за провеждане на кампания срещу насилието в училище.“

Организирана е и среща с ученици от Националната финансово-стопанска гимназия. Училището си

партнира с НФСГ и не за първи път се правят такива съвместни инициативи.

„В гимназията има Клуб за превенция на различни видове насилие, в който членуват момичета – посънява Ирена Найденова, педагогически съветник. – Поканихме ги да дойдат при наши първокласници и второкласници. Идеята е по-големите ученици да предадат на по-малките различни послания, свързани с доброта и ненасилието в училище. Да им разкажат истории от живота на своята гимназия и как да излизат от ситуации, свързани с някакъв вид тормоз. Една от задачите в груповите занимания включва изработването на плакати или на мънички розови фланелки, които се окачват на специални простори в класните стаи или в коридорите на училището. Имаме и тематична розова книга, в която от години се попълва с неща, направени от децата.“ **АЗБУКЪТ**

Партньори в мобилността

Засилваме обмена със Северна Македония на ученици, студенти, учители и учени

Република България и Република Северна Македония ще работят за засилване на образователната мобилност между ученици, учители, студенти и университетски преподаватели. За целта ще бъде подписан Меморандум за сътрудничество между националните агенции за „Еразъм+“ на двете страни. Това стана ясно на заседание на съвместната работна група по култура, туризъм, образование и наука, младеж и спорт, проведено се в Скопие. В него се включиха министърът на образованието и науката акад. Николай Денков и зам.-министър проф. Генка Петрова-Ташкова. Двете държави ще си съдействат за по-активен обмен на ученици и преподаватели от средните училища и професионалните гимназии, както и за развитието на дуалното образование. В тази връзка, ще бъдат организирани семинари, на които ще се обменят опит и добри практики.

„Между двете държави има много добри традиции в сферата на образованието. Тези практики ще бъдат доразвити с планираните младежки мобилности и активната работа между висшите училища“, отбеляза министър Денков на пресконференция след срещата.

В споразумението ще бъде заложено и подобряване на сътрудничеството в сферата на висшето образование. Предвижда се провеждане на общо заседание на ректорите на висшите училища от двете държави, на което да бъдат обсъдени възможностите за изграждане на университетски мрежи и взаимното признаване на дипломи. По време на разговорите в Скопие е обсъдено и разработването на съвместни научни проекти от изследователски екипи на двете държави.

Дейностите в споразумението ще се финансират по програмата „Еразъм+“. До момента двете страни успешно са реализирали редица

младежки проекти, в които се включват студенти и преподаватели както от Северна Македония, така и от България.

В процес на подготовка е съвместна програма за сътрудничество в областта на образованието и науката. Тя цели стимулиране на мобилността между студенти, преподаватели и изследователи от висшите училища. Министър Денков припомни за високото качество на подготовка на специалисти и в двете страни – в областта на медицината и на информационните технологии. Университети от България и Република Северна Македония вече водят разговори как да си партнират в обучението на студенти в двете области, като се използва най-доброто от натрупания опит. Насърчава се и реализирането на общи проекти в научни области от взаимен интерес, публикуването на статии, съвместно провеждане на научни форуми и др. **АЗБУКЪТ**

Хиляди успяват с „Подкрепа за успех“

Близо 3700 зрелостници, участвали в допълнителни обучения по проект „Подкрепа за успех“ през учебната 2020/2021 г., са положили успешно матурата си по български език и литература. Това са над половината от учениците, които са преодолели пропуски в обучението си и са завършили средно образование, съобщават от МОН. Други почти 1200 ученици от XI клас, включени в групи за подготовка за държавни зрелостни изпити, са повишили годишната си оценка с минимум една единица в края на учебната 2020/2021 година по съответния учебен предмет спрямо успеха си по същия предмет в предишната година.

Подобен е ефектът при повече от 28 500 ученици в

начален етап, при 19 130 ученици в прогимназиален етап и при близо 10 000 ученици в първи гимназиален етап. При тях обученията са помогнали да повишат успеха си спрямо предходната учебна година и да се справят на НВО в края на IV, VII и X клас.

През миналата учебна година 13 351 учители са провеждали допълнителни часове в рамките на „Подкрепа за успех“.

Въпреки многократното преустановяване на присъствения учебен процес през учебната 2020/2021 г. над 21 200 ученици от V до VII клас са участвали в групи за кариерно ориентиране и индивидуални консултации за определяне на професионалните интереси. **АЗБУКЪТ**

Видимост и качество – ключът

От стр. 1

Към момента системата за атестиране у нас просто не работи. Делегирана е на факултетите, а те нямат интерес да си „посипват главата с пепел“ и да признават, че болшинството преподаватели тъпчат на едно място. Така практически всички получават високи оценки и еднакви заплати. Акад. Денков има готов отговор на въпроса какво да се направи. Формулата е системата за атестиране да се свърже с тази за минималните изисквания за заемане на определената позиция. А проверката дали човекът продължава да работи и да се развива, нека не бъде всяка година, но поне на три или пет години. Какво означава да се развива – дали предлага нови курсове, какви научноизследователски резултати има, дали докторантите му защитават (болна тема за нас, където не повече от 25 – 30% стигат до защита). Атестацията е и стимул за младите хора, които искат да се развиват.

И още една болна тема – плагиатството. За първи път на какво ниво е то у нас, се заговаря преди десетина години. При апробирането на компютърни програми, които сравняват текстове, България се оказва лидер в плагиатството сред тестваните страни – около 10 – 15% от тестваните статии са с преписвани дословно текстове на други учени. Но проверката трябва да

се прави внимателно. А ключовата дума да е академична етика.

Най-голямо внимание обаче привлича темата за реструктурирането. За министър Денков това е създаване на консорциуми от висши училища. Последните ще продължат да бъдат юридически субекти и няма причина при наличието на консорциум съставните му звена да се закриват. Министър Денков припомни, че подобна практика е широко разпространена по света. Съответните висши училища в много от случаите са обединени в мащабни университети, като юридически лица са както съставните части (отделните висши училища), така и „шапката“.

Към момента вариантът консорциум не съществува в Закона за висше образование. Обсъждането му започва. А заедно с това ще текат и три процеса – внимателно да се обсъдят промените в ЗВО, ректорите помежду си да обмислят и предложат възможни консорциуми, и нещо важно – как да се оцени въздействие на подобно обединение и дали то ще доведе до постигане на зададените цели. Какви са тези цели – международна видимост и участие в международните класации (топ 500, а защо не и 300), модерна изследователска инфраструктура и мощен изследователски потенциал,

общи преподаватели и повишаване на изискванията към тях, модерни академични кампуси.

И едно важно уточнение: идеята висшите ни училища да се наредят в по-предни позиции в международните класации, не е самоцел. „Това е визитка на държавата по отношение качество на висшето образование, което тя осигурява. А това води след себе си както повече чуждестранни студенти, така и повече потенциални инвеститори“, категоричен е акад. Денков.

Накъде ще се насочат спестените в случай на реструктуриране средства. Отговорът е категоричен – за развитие на съответните висши училища. „Целта не е да се пестят средства от висшето образование. Напротив, парите ще се увеличават, но на база конкретни цели, конкретни мерки, дейности и резултати, добре описани в Стратегията за развитие на висшето образование, и индикатори, които да показват, че съответните цели са постигнати“, е коментарът на акад. Денков.

Той коментира и ролята на висшите училища за развитието на регионите и местния бизнес. Това е и причината за неговото настояване България да има карта на висшето образование. Тя ще търпи развитие и актуализация. Тази година ще се събира информация за кадрите, които са необходими за

Още 5 медала по информатика

Три златни и два бронзови медала спечелиха български ученици от VI международно състезание по информатика Info(1) Cup в Румъния, съобщава Media Bricks. В силната надпревара се включват два родни отбора от по 4 ученици, които

се конкурират с повече от 160 състезатели от над 40 отбора.

В надпреварата участва младежкият ни национален отбор – Даниел Койнов, Александър Гатев, Борис Михов и Рени Паскалева. Техен ръководител е гл.ас. Емил

Келеведжиев. Специална поканна получава и отбор на Шумен на школа „А&Б“ – Весела Николова, Нермин Идириз, Иво Иванов и Серкан Рашид с ръководители Бисерка Йовчева и Димитър Добрев.

Златните медала печелят

Даниел Койнов, Александър Гатев и Борис Михов. Даниел и Александър завършват състезанието с абсолютно втори и трети резултат. Бронзовите отличия са за Рени Паскалева и Весела Николова. **АЗБУКЪТ**

20 милиона лева повече за БАН

Още толкова допълнителни средства за преподавателите в държавните висши училища гласува Бюджетната комисия в НС

Бюджетът на Българската академия на науките ще бъде увеличен с 20 млн. лева, реши на второ четене Бюджетната комисия в Народното събрание. Работата по приемането на финансовата рамка на държавата за 2022 г. на второ четене започна в сряда – 23 февруари, в Народното събрание.

„Предвидените средства са за проекти, разработени от учените в БАН, които трябва да бъдат защитени на база критерии, разработени от самата Академия“, коментира по повод увеличените средства председателят на Комисията Любомир Каримански. В първоначалния вариант на проектобюджета се предвиждаше нарастване с едва 2 млн. лв. От Академията възрази остро срещу това, като председателят на БАН акад. Юлиан Ревалски се среща и с министър-председателя Кирил Петков.

По време на дебатите в Ресорната парламентарна комисия бяха приети предложенията за осигуряване на въздухопречистватели за класните стаи в училищата при остатък от предвидените за щадящи тестове средства. Одобрено бе и предложение за отпускането на 4,8 млн. лв. за командировки на учители в български училища и неделни училища в чужбина.

Членовете на Комисията гласуваха „за“ и за осигуряването на 20 млн. лв. повече за възнагражденията на преподавателите в държавните висши училища. Едната половина от тях са за сметка бюджета на МОН, а другата – на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

Средствата обаче ще се отпускат на висшите училища, след като те приведат критериите и показателите в своите правил-

ници за атестиране на академичния състав в съответствие с методика, разработвана от МОН и определена в акт на Министерския съвет.

Общо 6,408 млрд. лв. бяха разчетените разходи в проектобюджета, одобрен от Парламентарната комисия по образованието и науката. Това представлява ръст от 742,2 млн. лв. в сравнение с 2021 г. От тях 515 млн. лв. са за сметка на националния бюджет и 222,2 млн. лв. – средства от ЕС. За поредна година са планирани пари за по-високи заплати на педагогическите специалисти, така че тяхното възнаграждение да достигне 125% от средното за страната. Предвиждат се и 84,4 млн. лв. за осигуряване на безплатни ясли и детски градини чрез компенсиране на разходите за издръжка и отпадането от 1 април 2022 г. на таксите, заплащани от родителите. **АЗБУКЪТ**

на една реформа

Проф. д.ф.н. Анастас Герджиков, ректор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, председател на Съвета на ректорите:

Темите, широко обсъждани през последните седмици, бяха част от днешната дискусия в рамките на редовното заседание на Съвета на ректорите. По темата за сливането и евентуалното обединяване на висшите училища стигнахме до разбирането, че никога акад. Денков не е говорил за насилствено сливане на университетите, дори за закриване на юридически лица заради това, че са се включили в консорциуми. Той увери, че в широка дискусия с ректорите ще се търси най-добрият начин да се помогне на висшите училища да станат по-видими. А един от начините това да се случи, е чрез обединяване под някаква форма. Не е задължително това да бъде юридическо обединяване. А обединяване в рамките на консорциум с краен резултат влизане в световните класации. Ползата за студентите е в това, че подобно по-машабно висше училище ще бъде видимо и по-привлекателно.

Обсъдихме и темата за изследователските университети и как да се помогне на останалите висши училища да повишат научната си дейност. А силните им професионални направления да станат види-

ми, независимо че университетът не е обявен за изследователски.

Възможността да се обединяват висши училища, е с цел още по-голямо засилване на силните им страни, включително чрез допълване. За пример може да послужи университет със силни социални и хуманитарни науки и технически университет. И ако, на пръв поглед, двете висши училища нямат общи неща, тъкмо това ще ги направи изключително силни и видими.

Впрочем подобни примери не липсват в България. Тракийският университет в Стара Загора стартира през 1995 г. със събрани под една шапка допълващи се структури – от хуманитарната до ветеринарната медицина, педагогиката и технически специалности. Днес той вече е стъпил на краката си и безпроблемно се конкурира с висши училища с трагиици.

чиито филиали са в региона.

„Идеята за реструктуриране на висшето образование не е самоцел, заради някаква бройка. Важни са резултатите, а не броят на висшите училища“, категоричен е министър Денков.

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

За имената на бащите ни

Анна ЧОЛЕВА-ДИМИТРОВА*

Днес се наблюдава известна тенденция новородените да се записват с бащини имена без -ов/-ев. Проблем при образуването на бащини имена създават чуждите мъжки лични, напр. *Крис, Ричард, Чарлз*. Но личното име *Мартин* не създава трудности при образуването на бащино име, въпреки това то се изписва в някои случаи без наставка: *Алекс Мартин Петрова*. Ако го няма окончанието във фамилията, трудно ще се разбере за мъжко или женско лично име става въпрос. Срещат се също: *Деница Румен Андреева, Екатерина Слави Георгиева*.

В съвременния български език личното име се състои от три имена. Второто име, презимето или бащино име, е характерно за именуването на българите от Възраждането насам. Свидетелство за това са запазените стари документи, в които българите са записвани много често по следния модел: „Никола, син на Петко“, което е равностойно на „Петков син“. При отпадането на „син“ се получава съвременното бащино име.

Законът за гражданската регистрация, който засяга този въпрос, е изменен и сега гласи: „бащиното име на всяко лице се образува от собственото име на бащата и се вписва с наставка -ов или -ев и окончание съобразно пола на детето, освен когато собственото име на бащата не позволява поставянето на тези окончания или те противоречат на семейните, етническите или религиозните традиции на родителите“. Така формулиран, законът допуска много изключения и прави неконтролируем процеса на създаване на бащини имена без -ов/-ев. Той също така вероятно затруднява служителите, които го прилагат – те трябва да определят от кое мъжко лично име може да се образува бащино и от кое – не.

Записано без наставката -ов/-ев, бащиното име става двусмислено, напр. при *Мартин Виктор Томанов* не е ясно дали то е двойно име *Мартин-Виктор* или второто име е бащино, а при *Алекс Даниел Кузманов*, ако го няма фамилията, дали става въпрос за момче, или за момиче.

Записването на бащините имена без наставки -ов/-ев е свързано с промяна на българското звучене на имената. Отговорността за съхраняване на традициите при именуването на българите е на всички нас, особено на бъдещите родители.

*Д.ф.н. Анна Чолева-Димитрова е професор в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към БАН.

Заедно срещу агресията

Директори на училища от страната могат да споделят до 20 март добри практики за превенция и преодоляване на рискови ситуации на агресия, както и да опишат конкретни случаи. МОН проучва опита на училищата в цялата страна в борбата с агресията, съобщават от МОН. Учениците също ще се включат, като разкажат писмено за реални събития, в които са участвали или на които са станали свидетели. Текстовете ще бъдат анонимни.

Училищата трябва да опишат кратко подходите, средствата и партньорите при разрешаване на проблеми. Ръководствата трябва да опишат къде са срещнали най-големи затруднения, как планират и осъществяват превантивната дейност, какви послания насочват към учениците и какъв е ефектът от тях.

В историите си учениците трябва да споделят конкрет-

на случка през своите и през очите на други участници – на агресора, на пострадалия, на снималия или публикувания клип в интернет. В разказите си те трябва да посочат дали са търсили и получили подкрепа, както и да отправят послание към съучениците си. Целта е децата и младежите да анализират събитието от различни гледни точки, за да подобрят уменията си за идентифициране на проблемни ситуации, да бъдат мотивирани да ги предотвратяват и да знаят как да реагират, когато нещо подобно се случи отново.

МОН очаква от училищата до три позитивни практики, описания или ученически истории. Информацията ще се събира при пълна защита на личните данни и ще послужи за обмен на добри практики и поредица от дейности за намаляване на агресията в училище. **АЗБУКЪТ**

развитието на съответните региони. Специално за Северозападния регион на дневен ред не е темата за това какви филиали на висши училища има, да не говорим, че всеки един от тях работи сам за себе си. Важното е

какъв брой и вид специалисти с висше образование ще са необходими на региона през следващите 5 години. А тези кадри могат да бъдат подготвени от единна университетска структура, създадена от самите висши училища,

Стартират първите 11 академии за учители

Началото на първите 11 Европейски академии за учители по програмата „Еразъм+“ даде българският еврокомисар Мария Габриел в Брюксел. Академиите обединяват 182 организации от 23 държави. В два от проектите има и организации от България.

Създаването на Европейските академии за учители е сред ключовите инициативи за изграждане на Европейско образователно пространство до 2025 г. Те ще предоставят възможности за обучение на преподаватели и учители, включително онлайн и дистанционно, ще гарантират приобщаването на

учениците и учащите се, които имат по-малко възможности, и ще насърчат мобилността, многоезичието и културното разнообразие.

„Всеки в живота си има поне един учител, който му е дал любовта към знанието. Професията на учителя променя света – чрез предаването на знания на децата, които ще го създават утре. Новите предизвикателства пред обществото ни изискват нови умения и достъп до материали и

обучения. Ето защо инвестираме 15 млн. евро по програма „Еразъм+“ в 11 академии за учители. Създаваме общности от практикуващи специалисти, които ще предоставят на учителите възможности за професионално развитие, включващи мобилност, платформи за обучение, споделяне на добри практики“, заяви Мария Габриел.

Академиите за учители „Еразъм+“ ще постигат три цели. Първо, ще бъдат създадени общности, обединяващи заинтересованите страни, които да изготвят ефективни програми за кариерно развитие на учителите. Второ, ще се засили европейското измерение чрез сътрудничество с организации на обучители и учители в други европейски държави. Третата цел е разработване на модели на мобилност – виртуална, физическа и смесена, като част от професионалното развитие на учителите. Целта е до 2025 г. да има 25 академии за учители „Еразъм+“.

В НЯКОЛКО РЕДА

ОБРАЗОВАНИЕТО В РАННА ДЕТСКА ВЪЗРАСТ, иновациите и високопроизводителните изчислителни технологии

са водещите теми по време на визитата на българския еврокомисар Мария Габриел в Болоня, Италия. Тя участва в конференция на високо равнище „Образование и грижи в ранна детска възраст“ с фокус върху образованието в ранна детска възраст като основа за развиване на умения за XXI век. Тя разгледа и новия суперкомпютър Leonardo, който е част от европейската мрежа за високопроизводителни машини EuroHPC. Българският суперкомпютър Discovener, който също е част от мрежата на ЕС, е класиран на 91-во място в световната класация на суперкомпютърни системи TOP 500.

ИНФОРМАЦИОНЕН ДЕН ЗА РАБОТНАТА ПРОГРАМА на Европейския съвет за иновации (ЕСИ) през 2022 г.

се проведе на 22 февруари. Участниците се запознаха с начините за кандидатстване с проектни предложения и за финансовите правила. Бюджетът на ЕСИ за периода до 2027 г. възлиза на 10,1 млрд. евро, с които ще бъдат подкрепени изследователите и предприемачите от разработването на тяхна иновативна идея до реализирането на готовия продукт на пазара. Финансирането от ЕСИ е по три основни схеми – за изследователи, които да направят допълнителни проучвания или да създадат пробивни технологии, за преход, чрез който да се трансформират резултатите от изследванията във възможности за иновации, и ускорител за компании, които да развият революционни технологии с висок риск и голямо въздействие.

В ЗИМНАТА ИКОНОМИЧЕСКА ПРОГНОЗА ОТ 2022 г.

се предвижда, че след значителна експанзия от 5,3% през 2021 г. икономиката на ЕС ще отбележи ръст от 4% през 2022 г. и 2,8% през 2023 г. През третото тримесечие на м.г. ЕС достигна равнището на БВП от преди пандемията и се очаква всички държави членки да преминат този етап до края на 2022 г. За България прогнозата е за увеличение на реалния БВП с 3,7% през 2022 г. и 3,9% през 2023 г. Прогнозата за инфлацията бе значително преразгледана в посока нагоре и се очаква да се разшири наесен. В България се очаква инфлацията да достигне 6,3% през 2022 г., след което да намалее до 3,9% през 2023 г.

Как се отрази COVID-19 върху студентските такси

Препоръките на Европейския студентски съюз са за удължени срокове или разсрочени плащания, за намаляване на размера или пълна отмяна

Страница на Антоанета НАЙДЕНОВА

Таксите отдавна са спорен въпрос в политиката за висше образование. Както показва докладът на „Евридика“ „Национални студентски такси и системи за подкрепа в европейското висше образование“, има големи разлики в подхода, вариращи от държави без такси до такива, които събират значителни суми от всички студенти. Той разглежда политиките по отношение на таксите в 38 държави, обхващащи 43 системи в областта на висшето образование – 27-те държави членки на ЕС, както и в Обединеното кралство, Албания, Босна и Херцеговина, Швейцария, Исландия, Лихтенщайн, Черна гора, Северна Македония, Норвегия, Сърбия и Турция.

Докладът разглежда само страните, в които годишните студентски такси надхвърлят 100

евро. Сред 43-те образователни системи във висшето образование има 7, в които студентите, които са изцяло на дистанционно обучение, не заплащат такси. Това се отнася за Дания, Гърция, Кипър, Малта, Финландия, Швеция и Турция. В другата крайност са 12 системи, в които студентите заплащат пълния размер на таксите.

В 24 образователни системи някои студенти заплащат такси, а други – не, което е в резултат от провеждането на различни политики. Например във френската част на Белгия, в България, Ирландия, Испания, Франция, Италия, Босна и Херцеговина, Северна Македония и Сърбия по правило всички студенти заплащат такси, но има и изключения. Те са предимно по социално-икономически причини, но може да се отнасят за определени направления, в които властите искат да привлекат повече студенти.

Какво се случи по време на пандемията, продължиха ли студентите да плащат и преминаването им към онлайн обучение

отрази ли се върху размера на таксите? „Евридика“ потърси отговори на тези въпроси от Мерал Нур от Европейския студентски съюз, представляващ студенти в 40 европейски държави.

„Смятаме висшето образование за обществено благо и обществена отговорност и прилагаме основан на правата на човека подход към достъпа до него. По тази логика най-простият начин за подобряване на достъпността е премахването на таксите за обучение, което според нас трябва да бъде целта във всички системи за висше образование. При разглеждането на разходите и ползите от висшето образование е важно също така да се признаят непреките разходи, свързани с обучението – за книги, лаптопи и разходи за живот – казва Мерал Нур. – Стойността на образованието не може да бъде измерена само в пари. Качественото висше образование е резултат от комбинация от много критерии, които създават стойност. Примери за такива критерии са качеството на преподаване, подходящо

съотношение студент – учител, социални условия, справедливи и прозрачни системи за оценяване и достъпно здравеопазване.“

Според Нур пандемията и дистанционното обучение доведоха до това, че сега повечето студенти са убедени, че учат по-ефективно лице в лице. Пандемията промени възприятието на студентите за „стойността/цената“ на техния учебен опит. Повечето от тях смятат, че качеството на обучението се е влошило, а разходите им във финансово отношение остават почти постоянни. Най-потърпевши са студентите, които трябва да работят, за да могат да учат.

След направено проучване общата препоръка на ЕСС гласи: „Висшите учебни заведения трябва да приспособят политиките си към новите обстоятелства за студенти, негативно засегнати от пандемията. Те трябва да обмислят удължаване на датите за плащане на таксата, въвеждане на разсрочени планове за плащания, намаляване на размера или отмяна на таксите.“

Гражданският панел по въпросите на икономиката, образованието и цифровизацията ще заседава в ирландската столица Дъблин от 25 до 27 февруари 2022 г. и ще представи своите препоръки за Конференцията за бъдещето на Европа. В заключителната сесия на гражданския панел на тема „По-силна икономика, социална справедливост и работни места „Образование, култура, младеж и спорт/цифрова трансформация“ ще участват 200 представители от всички държави членки с различен профил и възраст. Техните препоръки за бъдещето на Европа ще бъдат обсъдени на пленарното заседание на Конференцията на 11 – 12 март в ЕП в Страсбург, Франция

Снимка ЕП

МОН финансира за втора година Националната програма „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език, оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“. По модул „А“ на Програмата – „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език“, е одобрено изготвянето на 27 учебни помагала. 7 от тях създават автори от ПЕГ „Екзарх Йосиф I“ – Ловеч, 6 – педагози от 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ – София, 4 – екипи от ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ – Варна, 3 – учители от ЕГ „Иван Вазов“ – Пловдив, по 2 – колективи от ПЕГ „Иоан Екзарх“ – Враца, от Първа езикова гимназия – Варна, и от ЕГ „Христо Ботев“ – Кърджали, и едно е дело на преподаватели от 2. АЕГ „Томас Джеферсън“ – София. Общият бюджет за модула е 725 хил. лв.

Национално издателство „Аз-буки“ отново се включи в работата по подготовката на учебните помагала и тяхното отпечатване.

В „Аз-буки“ представя училищата, чиито педагогически екипи са разработили 27-те учебни помагала по общообразователни предмети на немски, английски, испански, италиански и френски език.

Новите помагала са достъпни на интернет сайта на МОН – <https://www.mon.bg/bg/100940>.

Айсехел РУФИ

Четири помагала по учебни предмети на чужд език – френски и испански, са разработени от авторски екипи от учители от 4. езикова гимназия „Фредерик Жолио-Кюри“ – Варна. Те са одобрени за издаване по НПП „Разработване на учебни помагала за обучение по общообразователни учебни предмети на чужд език, оценяване и одобряване на проекти на учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина, на проекти на учебници и на проекти на учебни комплекти“, коментира за в. „Аз-буки“ Ирена Радева, началник на РУО – Варна. Нормативната уредба регламентира в профилираните гимназии с профил „Чужди езици“ в IX и X клас да се изучават на чужд език най-малко 3 учебни предмета извън часовете по съответния език.

Веселина Тотева,
директор

и сформирани на екипи за разработване на 4 учебни помагала. Три от тях са на френски език – „Химия и опазване на околната среда“ за X клас, „История и цивилизации“ за X клас и „Философия“ за X клас, а едно от помагалата е на испански език – „Биология и здравно образование“ за IX клас. В указания по Програмата срок са представени проектите на изготвените учебни помагала в Министерството на образованието и науката. В процеса на оценяването всички разработени помагала от преподавателите в 4. ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ получават положителна оценка, горди са от варненското училище.

Освен осигуряването на подходящи материали на чужд език, адаптирани към българските ученици, създаването на изданията цели провокиране на по-задълбочен интерес сред младите хора и повишаване качеството на образованието както по съответния предмет, така и по изучавания език. Тъй като общообразователният предмет се преподава на чужд език, помагалата ще осигурят по-добро овладяване на езика, както и обогатяване на речниковия запас. Същевременно учениците ще придобият умения, свързани с логическо мислене, работа в екип и анализирание и селектиране на информацията от учебния материал.

„Разработените помагала по общообразователните учебни предмети на чужд език са предназначени за разширяване и задълбочаване на учебното съдържание или на отделни части, както и за затвърждаване и практическо прилагане на придобитите компетентности. Уверени сме, че това ще съдейства за повишаване качеството на образователния процес“, коментира директорът на 4. езикова гимназия във Варна. Високата квалификация на преподавателите в школото е безспорна,

като намира признание в национален и международен план.

„В образователната система на област Варна 4. езикова гимназия „Фредерик Жолио-Кюри“ се е утвърдила с богатия си училищен живот, упорит труд, високи постижения, атмосфера на приятелство, доброжелателност и толерантност. Към настоящия момент 25% от учителите притежават I и II квалификационна степен. За пореден път учители от гимназията доказаха своя професионализъм, ставайки автори на учебници по предметите на чужд език“, коментира пред в. „Аз-буки“ началникът на РУО – Варна, Ирена Радева. И допълва, че създадената преди повече от 60 години гимназия е център за Североизточна България за провеждане на изпит DELF за ниво на владее на френски език и за ниво на владее на испански език от 2007 г. насам.

4. ЕГ е носител на знака за качество на Министерството на външните работи на Република Франция LabelFranceEducation и на награда „Варна“. Езиковото обучение в 4. ЕГ – Варна, е с високо качество. „Обучението по основния чужд език се подпомага от преподаването на общообразователни предмети на чужд език (билингвално обучение) в IX и X клас по учебните предмети история и цивилизации, география и икономика, биология и опазване на околната среда, философия, информационни технологии“, допълва още Ирена Радева. В 4. ЕГ учениците се чувстват добре и пълноценно участват в урочната и извънкласната дейност на гимназията, известна с богатите си традиции, издаване на вестник на български, френски и испански език, издаване на сборник за ученическо творчество „Устрем“.

Освен че е сред най-предпочитаните училища, Четвърта гимназия в Морската столица е известна и с традициите, многообразие от фестивални дни – празник на песента, на фолклорните танци, театрален фестивал, вечери на френския

и испанския език. Театралните трупи всяка година участват във фестивали на испаноезичния театър в България и в чужбина, във Франкофонския театрален фестивал и в различни прояви, посветени на Дните на Франкофонията.

От 2018 г. към семейството на изучаваните романски езици в 4. езикова гимназия „Фредерик Жолио-Кюри“ е присъединен и португалският език, изучаван като втори профилиращ, а гимназията получава статут на иновативно училище.

Мерило за професионализъм

Екипи от варненската 4. езикова гимназия разработиха четири помагала по учебни предмети на френски и испански език

Снимка 4. ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“ – Варна

Възпитаниците на варненската 4. ЕГ редовно участват в ученически театрални фестивали

Учебни помагала за изучаване на предмети на чужд език, разработени от авторски екипи към 4. ЕГ – Варна

„Химия и опазване на околната среда“ за X клас на френски език е с автор Нели Райчева – старши учител по химия и опазване на околната среда, преподаващ учебния предмет на френски език, а редактор е Наталия Иванова – главен учител по френски език. Консултант на изданието е проф. д-р Адриана Тафрова-Григорова – почетен член на Лаборатория по химическо образование, история и философия на химията, СУ „Свети Климент Охридски“, като е разчитано и на експертна помощ от Френския институт. Координатор на проекта е Снежана Панайотова – зам.-директор УД, а графичното оформление е поверено на инж. Даринка Атанасова – ръководител на направление ИКТ.

„История и цивилизации“ за X клас на френски език е дело на автора Илиана Стойчева – старши учител по история и цивилизации, преподаваща учебния предмет на френски език, редактора Величка Илиева – старши учител по френски език, и доц. д-р Юлия Симеонова – преподавател по методика на обучението по история, ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“, в качеството ѝ на консултант. Координатор на проекта е Даниела Георгиева – зам.-директор УД, а графичното оформление е реализирано от инж. Велизар Велков.

„Философия“ за X клас на френски език е с автори Ивайло Стаматов – старши учител по философия, преподаващ учебния предмет на френски език, и Мартин Стоянов – училищен психолог. Редактор е Радка Радева – старши учител по френски език, а консултант – проф.д.н. Валентин Канавров, преподавател в катедра „Философия / Философски и политически науки“ към Югозападния университет „Неофит Рилски“. Главният учител по история и цивилизация в гимназията Нели Геновска е координатор на проекта, а оформлението на изданието е дело на Мария Стаматова – учител по български език и литература в 4. ЕГ „Фредерик Жолио-Кюри“.

„Биология и здравно образование“ за IX клас на испански език е създаден от Елизабет Добрева – старши учител по биология и здравно образование, преподаващ учебния предмет на испански език. Редактор е Камелия Сабова – старши учител по испански език, консултант – гл. ас. Богдан Хаджиев, д.б. МУ „Д-р Параскев Стоянов“. Графичното оформление е реализирано от Петър Петров – учител по испански език, а координатор на проекта е Доля Попова – старши учител по биология и здравно образование, преподаващ учебния предмет на френски език.

В класа трябва да има хармония

Екипът в столичното 20. ОУ „Тодор Минков“ залага на собствени образователни ресурси

Зина СОКОЛОВА

През последните години 20. ОУ „Тодор Минков“ е едно от водещите училища в София, със забележително високи резултати на националните външни оценявания след VII клас и отлични резултати в IV клас. Тази трайна тенденция води до повишен интерес от страна на много родители към училището. То е различно от останалите с това, че от I до VII клас интензивно се преподава само един чужд език – френски или немски по избор. Хорариумът за този период е малко над 2000 часа за съответния език.

„Партнираме си изключително добре с Френския институт в София през последната една година, както и с Гьоте институт – казва директорката Галина Тимова. – Това е ползотворно, защото благодарение на Френския институт тази година имаме учител, чийто майчин език е френският. Той не знае български и преподава на почти всички паралелки.“

Започнала е и процедура с немското посолство училището да бъде одобрено като PASCH училище. Това означава, че скоро то ще стане част от мрежата училища по света, в които се преподава немски език. Статутът се получава, след като училището докаже, че преподаването на немски е на добро ниво. За тази цел се правят и проверки. Когато всичко приключи, от немското посолство у нас ще съдействат за приемането на училището в тази мрежа.

„В края на юни м.г. проведохме изпити за сертификат на Гьоте институт и на Френския институт – казва Галина Тимова. – Много ни стоили посланието на Нейно превъзходителство посланика на Франция Флоранс Робин, която сподели, че за първи път в 20. ОУ „Тодор Минков“ се провежда такъв изпит и че е впечатлена колко много ученици са постигнали максимален брой точки.“

Всичко това прави училището търсено от родителите. Сега тук учат 724 ученици, като не всички желаещи могат да бъдат приети. Заради пандемията през последните две години извънкласните занимания са спрени. Но екипът има готовност в мига, в който мерките бъдат разхлабени, да ги възстанови. Но въпреки че няма извънкласни дейности от фирми доставчици на такива услуги, учителите работят допълнително с учениците и подкрепят техните интереси. За първи път т.г. от училището могат да се похвалят със значителен брой ученици, класирани за областните кръгове на олимпиадите – 44. Всички тук се надяват част от тях да стигнат и до националните кръгове.

Екипът се справя отлично с обучението от разстояние, подчертава директорката. Уменията на учителите да работят със съвременните системи, са много

Снимка 20. ОУ „Тодор Минков“

Средният успех на учениците в 20. ОУ „Тодор Минков“ е 5,52

Галина Тимова, директор

добри. Миналата година е малко по-тежка за тях, защото преминават серия обучения за работа с различни продукти. В училището се работи с платформата „Офис 365“ на „Майкрософт“ за онлайн уроците. Всички учители имат графични таблети за преподаване. Използват и виртуална бяла дъска, могат да проверяват домашните на учениците, които получават като картинки. Няма учител, който да изпитва затруднения да стартира виртуална класна стая и да започне обучението от разстояние за брени минути.

„Удивително е, че входните нива на нашите ученици са отлични

– казва Галина Тимова. – Колегите отчетоха, че децата наистина са овладели трайни знания предишната учебна година, когато дълго време се обучаваша онлайн. Интересното е, че резултатите им са по-високи от предходни години, когато са учили изцяло присъствено. Оказа се, че обучението от разстояние в електронна среда е на много добро ниво. Този процес определено стимулира нашите учители да израснат в технологично отношение, да овладеят нови знания и да се справят с предизвикателството. И нещо много важно – освен с усърдие от страна на учителите това става

и с подкрепата на родителите. Тяхната ангажираност с учебния процес е изключително добра. Постигнали сме го чрез интензивно общуване с тях. Имаме специален имейл, на който приемаме заявки за различни технически проблеми и реагираме веднага. Имаме 100% обхващане на учениците, когато сме в електронна среда.“

У някои от тях обаче се губи до някъде мотивацията за учене, усещане за липсата на контрол – децата не могат да се контролират сами, все пак са доста малки. В същото време, обучението от разстояние в електронна среда е подходящо за ученици, които в класните стаи изпитват известни затруднения да се представят, да говорят пред другите, по-свити са. В това отношение електронната среда им дава възможност да се изявят по-добре.

Затова директорката е убедена, че обучението от разстояние има своите плюсове и минуси и като цяло, е добър опит за всички участници в него. Но по-важното е, че училището не е само институция, в която учениците се обучават. То е институция, в която те се социализират и този процес се прекъсва, когато учат онлайн и са изолирани въкъщи. Общуването с техните връстници определено им липсва, което лесно се вижда, когато отново се върнат в клас. Първите дни са превъзбудени.

„При нас наскоро мина и атестирането – казва Галина Тимова. – Подготовката за него започна още миналата пролет, когато всички колеги преминаха обучение по темата. Важно беше да се представи самият процес на атестиране. След това колегите бяха обучени да използват един от инструментите на „Офис 365“ – Sway. Това е иновативен продукт за създаване на анимирани презентации, които са далеч по-атрактивни за учениците от презентации на Power Point. Колегите трябваше да си направят портфолио според изискванията на Наредба 15. На

педагогически съвет предложих да обсъдим петте допълнителни критерия за оценка за нашето училище. Мисля, че това е много демократичен подход – всеки колега имаше време да помисли какво би представило училището най-добре в атестационната карта. Накрая постигнахме съгласие.“

Първият критерий е

създаването и споделянето на авторски образователни ресурси в облачното пространство на училището.

20. ОУ „Тодор Минков“ е иновативно училище и има собствени учебни програми по френски и немски език, които са всъщност и самите иновации. Изключително ценно е учителите да подготвят допълнителни материали, особено тези по чужд език. В иновативната програма са заложени тематични области, които не фигурират в задължителните учебни програми и са съобразени с интересите на учениците. „Смятам, че това ще ни помогне много, защото нашите учители освен умело да използват наличните ресурси, могат и творят. В училището преди години е имало традиция да се създават собствени учебници по чужди езици и вероятно ще я възобновим“, казва Тимова.

Друг критерий са допълнителните квалификации, пряко свързани със заеманата длъжност и учебния предмет, който учителят преподава. Възможността учителите да трупат точки от най-различни квалификационни курсове, не е ефективна, смятат в училището. Усилията трябва да се насочват там, където е работното поле на всеки един педагогически специалист, така и неговият принос ще бъде по-голям.

Друг критерий е провеждане на

Учителят XXI век има нелеката задача да подготви Поколение XXI век, което изисква Образование XXI век. „Фронталното“ преподаване – тип лекция,

вътрешноучилищни квалификации, участия в междуучилищни проекти и публикации. Това е важно, защото споделяният опит с колеги е много ценен. И този процес трябва да се развива изключително интензивно.

„Пътували сме в командировки, за да обменим опит с други училища – казва Тимова. – Срещала съм прекрасно отношение от колегите Людмила Дерменджиева – директор на Първо основно училище в Гоце Делчев, Весела Паскалева – директор на СУ „Константин Константинов“ в Сливен, Кина Котларска – директор на СУ „Емилиан Станев“ във Велико Търново. Тази година пак участваме в НП „Иновации в действие“ – ще посрещнем три училища, едното от тях иновативно, с идеята да представим добри практики за часовете по френски език. Подготвили сме им хубава програма, в която вероятно ще участва и Френският институт в София.“

Друг критерий е високият среден успех на паралелката, която педагогическият специалист води. Това е ценно, защото постижението на учениците са резултат от работата на учителите. Средният успех на 20. ОУ „Тодор Минков“ е 5,52.

Последният, пети критерий е за доброволно изпълнение на цели и задачи на училището, които не влизат в преките задължения на педагога. Директорката е категорична, че когато човек работи в екип, се изискват отдаденост към институцията и взаимно разбиране и подкрепа. Това е един от критериите, който показва дали е постигната симбиоза в колектива.

През октомври има тематичен педагогически съвет, на който е представена атестационната карта, за да могат преподавателите спокойно да подготвят отговорите си за краткото време, в което трябва да го направят. Атестирането минава изцяло в електронна среда. Над 75% от учителите са с много висока оценка за тяхната работа, за което са уведомени и родителите.

„В работата на всеки директор всекидневие е абсолютно непредсказуемо – за добро или за лошо – казва Галина Тимова. – Едно от предизвикателствата е да се получи добро разбиране в цялата училищна общност – учители, ученици, родители. И всички да са спокойни, че успяваме да постигаме целите и задачите, които си поставяме. Предизвикателство е и да се справяме с дребните конфликти, които всекидневно възникват. Понякога детето има неприемливо поведение и ние, като специалисти, трябва да го коригираме.“

Много държа учителите в подобни случаи да реагират и да не остават безучастни. Искане ми се, като поемем едно дете в I клас, да го възпитаваме в дух на зачитане и взаимно уважение към учители и съученици. Важно е в класа да се създаде общност, в която основен принцип е толерантността. Ако хармонията в класа е нарушена, учебният процес също ще пострада. И обратното – ако децата идват с желание на училище, и резултатите ще са по-добри.“

отстъпва на т.нар. компетентностен подход.

В специалната рубрика на в. „Аз-буки“ експерти дешифрират чертите на дигиталното поколение.

Стоян СТОЯНОВ

Дигиталната математика променя методите на преподаване и интереса на децата от начален етап в СУ „Д-р Петър Берон“ в Червен бряг. Това е нововъведението, с което от 2021 г. училището получава статут на иновативно. „Иновацията е на колеги от начален етап, които искаха да променим преподаването на математиката и да превърнем предмета в разбираем и предпочитан от децата. Започнахме с по една паралелка от I до IV клас“, казва пред „Аз-буки“ директорът Антон Шуманов, който е преподавател по информатика и информационни технологии. Специално са закупени и интерактивни дисплеи, които се използват от учителите, за да улеснят тяхната работа и да направят математиката по-интересна за учениците. Съвременните средства, разбира се, се използват и от останалите техни колеги, както и в групите за занимания по интереси.

„Виждаме, че когато колегите използват нетрадиционни методи на преподаване,

математиката става по-достъпна и по-желана от децата. Нараства и успеваемостта по предмета,

отбелязва събеседникът ми. Добавя, че това проличава от резултатите на децата в състезания, като „Многознайко“ и организираният от Сдружението на българските начални учители. Там вече има не един и двама ученици, които успяват да постигнат максималния брой точки. Затова и доста представители на СУ „Д-р Петър Берон“ – Червен бряг, ще участват на националните кръгове на състезанията. „Имаме идеи да увеличаваме постепенно нововъведенията, но ще се развиваме стъпка по стъпка“, споделя още директорът.

Екипът на училището залага и на осъвременяване на материално-техническата база. Важна стъпка в тази посока е друга реализирана иновация. Както „Аз-буки“ съобщи през миналата година, училището в Червен бряг първо въвежда отопление с водород. Преди две години прилагат напредничавата технология, като сами добиват чрез електролиза водорода, който по-късно се използва като гориво в парната инсталация на едната от двете учебни бази. По думите на събеседника ми това позволява голяма икономия от разходи за отопление, особено предвид силно нарасналите цени на природния газ и на електрическата енергия.

Оказва се, че решението привлича интерес от страна на директори и на други образователни институции и общински администрации в страната, които търсят Шуманов за информация относно необходимите инвестиции

и технологии. Дори преди дни чехи, живеещи в страната, се запознават на място с направеното с цел да го реализират в училище в родината си. „С над 40% спада разходът на природен газ при този вариант. А това е важно, тъй като училището ни е архитектурен паметник от местно значение и сградата не може да бъде санирана“, отбелязва Шуманов. Друга предприета мярка също дава ефект. Училищният екип подменя сам старите луминесцентни тела с енергоспестяващо LED осветление, което води до двукратно намаляване разхода на електроенергия.

Спестените от нововъведенията средства влагаме в подобряване на училищната база

– купуваме техника, нови чинове и пособия, за да могат децата да се чувстват комфортно“, продължава директорът. Класните стаи се променят и благодарение участието в редица национални програми. Всичко това прави училището все по-желано от родители и ученици.

„Мисля, че родителите виждат ефекта от нашите усилия. Може би сме единственото училище в Плевенска област, което увеличава учениците си при тези демографски процеси в страната. За последните три години ръстът е от 640 на 755“, отбелязва събеседникът ми. Над 75 са първокласниците. Паралелките след VII клас в профил „Софтуерни и хардуерни науки“ са пълни на максималния брой ученици. Дори е искано разрешение от

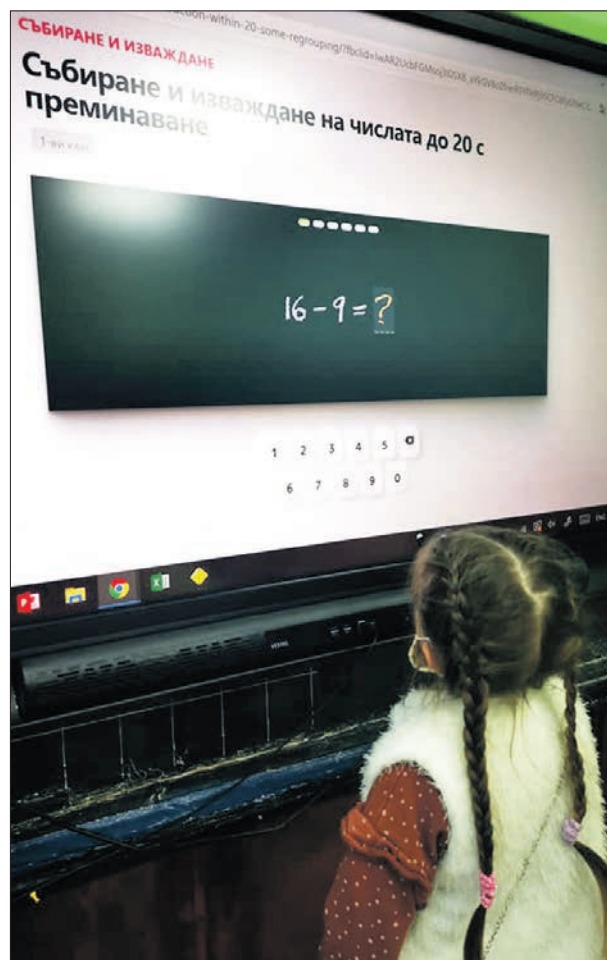
МОН за увеличение над този брой в XI и XII клас. Другата паралелка след VII клас е с хуманитарна насоченост. В училището се изучават четири езика – английски, немски, френски и руски, като на този етап няма проблеми с осигуряването на преподаватели.

В средищното СУ „Д-р Петър Берон“ – Червен бряг, образование получават деца от 8 – 9 населени места. За пътуващите е осигурен транспорт. Гимназията може да заяви само две паралелки след VII клас, като мнозина от учениците предпочитат да продължат в родното школо. Останалите се насочват към професионалните гимназии в града.

„Резултатите ни са много добри – на последния държавен зрелостен изпит по БЕЛ учениците ни постигнаха среден успех от 5,04, с което училището ни е на 57-о място в страната и на второ в Плевенска област. Резултатите на четвъртокласниците ни на НВО са над средните за страната. В VII клас резултатите по БЕЛ са над средните за страната, а по математика имаше малко по-нисък резултат през миналата година. Но от сегашните випуски очакваме по-добри постижения“, отбелязва още директорът Шуманов. Екипът на училището очаква с времето и прилагането на дигиталната математика да се отрази в положителна посока на резултатите от НВО.

Разказва, че възпитаниците на училището участват и в редица състезания и конкурси, като постигат много добри резултати. Сред тях е Светослав Тодоров, който през септември 2021 г. заема престижното четвърто място на езиково състезание в

Снимка СУ „Д-р Петър Берон“

Новите технологии улесняват учебния процес и повишават интереса на децата в СУ „Д-р П. Берон“ – Червен бряг

Антон Шуманов, директор:

Директор не се изгражда за година-две

Мога да споделя от опит, че директор не се изгражда за година-две. През първата година буквално се учех. И чак към края на втората-третата година започвах да се чувствам в свои води. Ако бъде приет кратък мандат за директорите, това би означавало, че точно когато някой вече е изградил стратегия за развитие и я следва, ще трябва отново колелото да се завърти. Не може да всеки например 4 години да се стартира нова стратегия за развитието на едно училище. Да, привърженик съм на мандатност, но трябва да има мандат от 6 – 7 години, като в края му директорът да бъде атестиран и да се оцени свършеното. И ако се справя, да получи нов мандат.

Относно броя на учебниците – необходима е промяна. В момента има изключително много учебници по един предмет. На практика, ако двама колеги са избрали различни учебници, това затруднява работата и на методичните единици. А учениците им в различно време усвояват едни и същи знания. За мен по-добрият вариант е да има до два учебника за избор.

Гърция по линия на Асоциацията на Кеймбридж училищата. Преди това печели първо място на националното състезание.

Екипът се справя добре и с онлайн обучението според директора.

Осигуряват допълнително 80 лаптопа и при преминаване към онлайн обучение предоставят техника на ученици, които не разполагат с такава.

„Успяхме да организираме добре комуникацията с родителите относно тестването и още от първите дни в клас се върнаха близо 97% от учениците. Но през януари вирусът връхлетя при колегите и имаше моменти с по 12 учители в болнични. Почивката между двата срока ни помогна много и към днешна дата всички колеги са на линия“, казва Шуманов.

Събеседникът ми споделя, че за децата от уязвими групи са разработени планове за допълнителна обща подкрепа, като с тях се работи и извън часовете. В I и II клас се въвежда смесен блок за работа през деня, като децата имат часове и сутрин, и следобед. А по време на занятията по интереси нуждаещите се са включени в групи за допълнителна работа по български език.

„И се вижда напредък. При нас, още когато родителите идват да питат за постъпване в I клас, им казвам, че тук се държи на дисциплина, редовно присъствие и на учене. Много разговори водим с тях, за да ги убедим, че е важно децата им да продължат образованието си след VII

клас и да развият талантите си. И много се радваме, когато с наша подкрепа деца от уязвими групи извървяват пътя до края на средното образование“, продължава разказа си Шуманов.

В училището има и 11 деца със специални образователни потребности, с които се работи съвместно с екип на Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование – Плевен. Създадени са необходимите кабинети, а директорът Шуманов специално отбелязва прекрасната работа и отзивчивост на специалисти от Центъра. През настоящата учебна година в училището има 16 групи за занимания по интереси. Три от тях са по народни танци, работят и групи по пеене и творчество. Останалите основно са насочени към занимания по български език и математика.

Екипът е от 66 педагогически специалисти, като в него протичат процеси на обновление. „Трета година съм директор и на мястото на всеки пенсиониран се колега назначаваме млад педагог. Има наплив за учители при нас и сериозна конкуренция за учителските места. Колегите постоянно преминават през различни квалификации. В края на миналата година още няколко от тях защитиха II ПКС. Наблягаме на квалификацията, за да можем да поддържаме високо равнище на преподаване и на учебния процес“, казва директорът.

По думите му, сред последния випуск има доста ученици, избрали педагогически специалности. И те още отсега питат дали когато завършат, ще има място за тях като педагози в родното школо. „Казах им, ще бъда горд да видя наши възпитаници да се върнат като учители на следващите поколения“, завършва Шуманов.

Всяко изучено дете е успех

В Първо ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ в Гълъбово привличат родителите като партньори

Зина СОКОЛОВА

Първо ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ в Гълъбово, област Стара Загора, е с повече от 115-годишна история. Основано е през 1905 г. За съжаление на екипа и учениците ковид пандемията осуетява плановете за тържествено отбелязване на годишнината.

Сградата на училището е модернизирена значително през последните години. От 2016 г. до 2018 г. ѝ се прави вътрешен ремонт със средства, отпуснати от МОН. През 2021 г. започва външен ремонт и изграждане на спортна площадка. Това става с помощта на ТЕЦ „Контур Глобал Марица изток 3“.

„Работим по различни проекти и национални програми – казва директорката Теодора Желева. – Например по Националната програма „Осигуряване на съвременна образователна среда“, и по-конкретно по модул „Библиотеките като

Теодора Желева,
директор

образователна среда“ – можем да се похвалим наистина с добра библиотека. Работим и по проектите „Подкрепа за успех“, „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и „Подкрепа за приобщаващо образование“. Интензивни и добри връзки поддържа и с Центъра за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“, които много ни помагат.“

В училището се учат 188 деца и ученици като над 95% са от уязвими групи. 34 деца има в двете полудневни подготвител-

ни групи. Пътуват и ученици от съседни села.

„Училището ни е близо до ромската махала и нашите възпитаници са основно оттам – подчертава директорката. – Но много добре работим с родителите, които от 4 – 5 години са доста по-отговорни, помагат ни за различни дейности и поддържаме непрекъснат контакт с тях. Може би това се дължи и на прилагането на Механизма за обхват на деца и ученици. Редовно обхождаме семействата и винаги знаем защо някое дете не е на училище. Затова може да се похвалим, че нямаме отпаднали ученици. След като завършат при нас, най-често се записват в Професионалната гимназия по енергетика и електротехника в Гълъбово. Хубавото е, че 100% от нашите възпитаници продължават образованието си. Радваме се на всяко тяхно постижение – това са деца, които идват при нас, без да знаят български. Но благодарение на добрата работа в подготвителните групи, този проблем се преодолява. Затова

за нас всяко дете, което задържим и изучим, е успех.“

В училището има няколко групи по интереси. Клубовете „Сръчковци“ и „Ние творим с различни материали“ редовно правят изложби, за да покажат какво са се научили да майсторят. Групите „Фолклорно веселие“ и „Мелпомена“ радват всички със своите концерти и представления. С фолклор се занимава учителката по български език, а с театралните занимания в „Мелпомена“ – учителката от подготвителна група. Интерес у децата събужда и клуб „Учим човешкото тяло – експерименти и животни“, ръководен от учителката по биология и химия.

Тази година на 14 януари, когато е ромската Нова година, група ученици онлайн сурвакат работещите в посолството на Испания. Тези гостувания се организират всяка година от „Амалипе“, като училищата представят предварително своите програми и после се решава кое училище къде ще отиде.

Снимка Първо ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ – Гълъбово

В Първо ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ в Гълъбово се гордеят, че нямат отпаднали ученици

АЗБУКИ

КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА ДЛЪЖНОСТТА „ДИРЕКТОР“

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на образованието и науката
Регионално управление на образованието – Пловдив

ЗАПОВЕД
№ РД – 05 – 1/17.02.2022 г.

На основание чл. 90 и чл. 91 от Кодекса на труда,
във връзка с чл. 217 ал. 2 и ал. 5 от Закона
за предучилищното и училищното образование

О Б Я В Я В А М:

Конкурс за заемане на длъжността „директор“ на следните училища в област Пловдив:

ИМЕ НА УЧИЛИЩЕТО	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ОБЩИНА
ОУ „Никола Вапцаров“	Асеновград	Асеновград
ОУ „Христо Смирненски“	с. Житница	Калояново

I. Кратко описание на длъжността

Директорът на училището ръководи образователния процес в институцията в съответствие с държавната политика в областта на образованието, планира, организира, координира, контролира и отговаря за цялостната административно-управленска и финансова дейност в институцията.

II. Изисквания към кандидата за заемане на длъжността

- Да е български гражданин, гражданин на друга държава членка, чужд гражданин, ако е предложен по междудържавни спогодби, продължително пребиваващ в страната чужд гражданин (при получено съгласие) или дългосрочно и постоянно пребиваващ в страната чужд гражданин.
- Да не е поставен под запрещение.
- Да не е осъден за умишлено престъпление от общ характер независимо от реабилитацията.
- Да не е лишен от правото да упражнява професията.
- Да не страда от заболявания и отклонения, които са определени с Наредба № 4 от 24 октомври 2016 г. за определяне на заболяванията и отклоненията, които застрашават живота и здравето на децата и учениците, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист.
- Да не му е наложено дисциплинарно наказание „уволнение“ по чл. 188, т. 3 от Кодекса на труда (КТ) и трудовото правоотношение да не е било прекратявано на основание чл. 330, ал. 2, т. 6 от КТ или на основание чл. 328, ал. 1, т. 5 от КТ в едногодишен срок преди подаването на документите за конкурса, освен ако уволнението не е отменено като незаконно по надлежния ред.
- Да има не по-малко от 5 години учителски стаж.
- Да притежава диплома за висше образование с образователно-квалификационна степен „магистър“ в съответното на длъжността

професионално направление съгласно Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления и професионална квалификация, необходима за изпълнението на съответната длъжност. Изискването на т. 3 не се прилага за лицата, осъдени по наказателни дела, посочени в чл. 1 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

III. Начин на провеждане на конкурса

- Конкурсът се провежда в три етапа:
 - допускане по документи;
 - писмен изпит – тест;
 - интервю.
- До участие в конкурса не се допускат лица, които не са представили всички необходими документи или представените документи не удостоверяват изпълнението на изискванията за заемането на длъжността.
- Председателят на комисията по допускане до конкурс публикува на интернет страницата на Регионалното управление на образованието – Пловдив, списък с недопуснатите до конкурс кандидати, като едновременно с това им съобщава съображенията за отказ с писмо (лично или с обратна разписка) и на посочената в заявлението електронна поща.
- Председателят на комисията по допускане съобщава с писмо (лично или с обратна разписка) и на посочената в заявлението електронна поща на допуснатите кандидати датата, часа за започване и мястото на провеждане на конкурса и едновременно с това публикува на интернет страницата на Регионалното управление на образованието – Пловдив, списък с допуснатите кандидати, в който се посочват датата, часът за започване и мястото на провеждане на конкурса.
- Разработват се три варианта на тест, които включват по 50 затворени въпроса.
- Председателят на конкурсната комисия, преди започването на писмения изпит, запознава кандидатите със системата на определяне на резултатите и минималния резултат, при който кандидатът се счита за успешно издържал теста.
- Решаването на теста е анонимно, като всеки кандидат попълва формуляр по образец, който се запечатва в плик малък формат. Решеният тест заедно с малкия плик се поставят в плик голям формат, който се запечатва.
- Председателят на конкурсната комисията уведомява кандидатите за резултатите от теста, като на допуснатите до интервю кандидати писмено се съобщават датата, мястото и часът на провеждането му.
- Интервюто се провежда по определен график, като кандидатите се подреждат по азбучен ред.
- Председателят на конкурсната комисия, преди започването на интервюто, запознава кандидатите със системата за определяне на резултатите.
- Комисията оценява кандидатите по следните компетентности, съгласно Приложение № 3 към чл. 42, ал. 2, т. 2 от Наредба № 15 от 22.07.2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.
 - Педагогическа компетентност
 - Управленска компетентност, включваща:
 - административна и правна култура;
 - планиране, организиране и контрол;
 - управление на ресурси.
 - Социална и гражданска компетентност.

IV. Необходими документи за участие в конкурса

- Заявление до началника на Регионалното управление на образованието – Пловдив, за участие в конкурса. В заявлението задължително се посочват адрес за кореспонденция, телефон за контакт и електронна поща.
 - Декларация по образец за удостоверяване на обстоятелствата, посочени в раздел II, т. 1 – 6 от заповедта.
 - Документ за самоличност (представя се при подаване на документите за сверяване на данните и се връща на кандидата незабавно).
 - Копия от документи за придобитата образователно-квалификационна степен, допълнителна квалификация и учителска правоспособност, които се изискват за длъжността; ако дипломата на кандидата за придобито в Република България образование е вписана в Регистъра на завършили студенти и докторанти, в заявлението се посочват номер, дата и издател на дипломата, а ако документът за признаване на придобитото в чужбина образование е вписан в регистрите за академично признаване на Националния център за информация и документация (НАЦИД), в заявлението се посочват номер, дата и издател на документа за признаване, като копия на диплома не се прилага.
 - Документ, удостоверяващ изискуемия учителски стаж – трудова и/или осигурителна книжка или друг документ, удостоверяващ такъв трудов стаж (копие/я).
 - Карта за предварителен медицински преглед – оригинал (когато са изтекли повече от три месеца от последното прекратяване на трудовото/служебното правоотношение на кандидата).
 - Документ за проведен медицински преглед, удостоверяващ липсата на заболяванията по чл. 2 от Наредба № 4 от 24 октомври 2016 г. за определяне на заболяванията и отклоненията, които застрашават живота и здравето на децата и учениците, при които не може да се заема длъжност на педагогически специалист – оригинал.
- При подаването на документите се представят и оригиналите за сравняване.
- Копията от представените документи следва да са ясни и четливи.
- Подаването на необходимите документи за участие в конкурса се извършва в Регионалното управление на образованието – Пловдив, лично от всеки кандидат или чрез упълномощено с писмено пълномощно лице.
- При подаване на документите на кандидатите или на техните пълномощници се предоставя длъжностна характеристика за конкурсната длъжност.

V. Срок и място за подаване на документите: от 25.02.2022 г. до 28.03.2022 г. включително в Регионалното управление на образованието – Пловдив, на адрес: ул. „Цариброд“ № 1, ет. 2, стая 26. Лице за контакт: Ангелина Тодорова, главен специалист „Човешки ресурси“, тел. 0889/404-631.

Контрол по изпълнение на заповедта ще упражнявам лично.

АНТОАНЕТА ПАКОВА
Началник на Регионалното управление
на образованието – Пловдив

От две години 26-годишният Георги Георгиев преподава по математика в Националната гимназия за древни езици и култури „Св. Константин-Кирил Философ“ в София. Родом е от Варна, но през 2014 г. идва в столицата, за да завърши „Математика и информатика“ в СУ „Климент Охридски“.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Засега не преподава по информационни технологии, а само по математика на учениците от прогимназията и на тези от XI клас в НГДЕК. „Разликата е огромна. В V – VII клас можеш да се държиш по-свободно, да се пошегуваш, защото трябва да си поинтересен. Много по-трудно е да задържиш вниманието на децата от прогимназията, защото са поразсеяни. Докато гимназистите са по-големи и по-съсредоточени, съответно в XI клас и учителят трябва да е доста по-сериозен“, разказва Георги Георгиев.

Как се мотивират хуманитарно насочените деца да учат математика? „По принцип в тази гимназия децата идват по собствено желание и са по-мотивирани и ученолюбиви – твърди младият учител по математика. – И за моя радост, проявяват интерес и към решаването на задачи, а не само към история, старогръцки, латински, старобългарски и т.н. Вероятно това, че съм по-млад и съм по-близо до тяхната възраст, също помага.“

Миналата учебна година той преподава на децата от V клас в НГДЕК и за да им бъде представена математиката по-интересно и по-достъпно, с негов колега от Алма матер разработват платформа за обучение. „Това е чатбот, който нарекохме „Чатмат“. Той дава възможност на децата лесно и удобно да намерят някое определение, да видят чертежи на това, което изучават – окръжност, квадрат или друго – обяснява младият учител. – Важно е също, че те получават информацията много лесно и бързо, което е от изключително значение за подрастващите, които са постоянно с телефоните си. Така отвлечаме вниманието им от TikTok или YouTube, където гледат случайни клипове, за да се фокусират върху нещо полезно. Миналата година направихме чатбота за V клас, тази година вече е готов и за VI клас, а до края на февруари ще го направим и за VII клас. Чатмата го ползват, когато са въкъщи, а в клас чатботът съм аз“, категоричен е Георги.

Чатботът с изкуствен интелект е онлайн платформа и иновативно обучително средство, с което учениците могат да учат новите си уроци по-лесно и по-забавно. Те могат да задават на „Чатмат“ конкретни въпроси върху учебния материал и да получат отговора веднага.

„Чатмат“ е обучен и предоставя както текстова информация, така и съпътстващи изображения към определенията и понятията. Той може да се самообучава, а също и дава отчет какви въпроси са му задавани. Така към данните в него могат да се добавят допълнителни знания спрямо това от какво още се интересуват децата и искат да

Снимка: Личен архив

Младият педагог Георги Георгиев се радва, че неговите възпитаници проявяват интерес и към математиката

Все още се уча как да бъда учител

26-годишният Георги Георгиев е един от разработчиците на платформата „Чатмат“ за обучение по математика на учениците от прогимназиалния курс в НГДЕК

научат. Могат да се добавят и обучителни клипове за всеки тип задачи от учебната програма. Ще бъдат включени и различни тестове, с които децата да оценяват до каква степен са усвоили новите знания.

„Идеята дойде от моя колега, който също се казва Георги, защото тази чатбот платформа е на софтуерната компания, в която работи – Abilitics, създател на чатбота Skilly. Те разработват чатботове по различни теми. Например през 2020-а направиха такъв за COVID за Столична община, който да обяснява какви превантивни мерки могат да се вземат, при симптоми как да постъпят хората и т.н. – разказва Георги. – Skilly има и редица други приложения – за здраве, обучение, маркетинг и прочее. Вече втора година той помага и на учителите в процеса по дистанционно обучение с интеграция в сайта на Министерството на образованието и науката.“

Георги прави също така различни видеа за децата с основни правила за решаване на задачи. Докато ги гледат, те могат да си припомнят или пък да научат нещо по математика. От няколко дни прави и качва в TikTok клипчета за плюсовете и минусите, как се разкриват скоби и т.н., и реакциите от страна на учениците са доста обнадеждаващи.

Работата е разнообразна – всеки ден е различен. В началото Георги се опитва да бъде приятел с учениците. Обаче вижда, че някои от тях възприемат този подход много добре, но при други не работи. Затова се разграничава и сега с някои поддържа по-близки отношения, а с други е по-сериозен и за тях е само преподавателят-н Георгиев.

„Втора година работя като учител и все още самият аз се уча как да бъда учител – споделя Георги. – Но вече виждам, че всичко е много субективно: с единия клас нещата вървят по един начин, а с другия – по друг. С отделните ученици пък е още по-индивидуално. При

Радослав Илиев, зам.-директор в НГДЕК:

Един от създателите на чатбота е младият ни колега Георги Георгиев, който от миналата учебна година преподава по математика при нас. Веднага пое нов випуск, току-що приетите петокласници – и сподели чатбота с децата около миналата Коледа. „Чатмат“ е полезен, защото има неща, които децата не могат да проверят в учебника по математика, както биха могли да го направят в речника по съответния език. И тогава чатботът върши тази работа.

Децата използват „Чатмат“, когато са въкъщи и могат да му задават въпросите си. Не е интегриран в час, защото там главният не е софтуерът, а учителят.

Георги много добре се вписа в училището и всички сме обхванати от сериозна амбиция за развитие, за иновативни подходи. През последните няколко години се получи много хубав преход и в екипа ни има доста млади учители – и по български, и по гревните езици. Сега има чудесна енергия и сред лингвистите, и сред учителите по природни науки. В преподаването на гревните езици например имаме съвременни италиански курсове, които са свързани с по-лесното проговаряне на тези езици. Работим по всички направления за модернизирването, просто чатботът е най-видимата част и е нещо, което може да се види и изпробва. Но като цяло, се обновяваме непрекъснато, включително в екипа, което е много, много хубаво.

всички случаи не ми е скучно и със сигурност няма да ми бъде в близките 6 – 7 години. След това вероятно ще вляза в някаква рутина и ще ми е по-спокойно. Но сега съм в такава възраст, в която все още се изграждам като личност и се утвърждавам в обществото.“

По-опитните колеги му помагат и го съветват как да постъпва и да реагира в конкретни ситуации. Понякога ги търси и за различни преподавателски похвати, за да може да ги обяснява по по-достъпен начин. Особено когато вижда, че по-специфичните материали по математика не се разбират достатъчно добре от децата.

Как се отразява COVID на учителите и на децата? С една дума – ужасно.

„Счупи се мотивацията за преподаване у учителите, а и у децата да учат. Младите хора искат да излизат, да се срещат с близки и приятели и наложените ограничения им се отразиха много зле. Някои от тях станаха по-потиснати и затворени, други – по-агресивни, а на трети много им влияят и родителите. Те могат да подпомогнат детето да преодолее по-леко негативите. Но някои родители са изключително стресирани и предават това и на децата. Да, вирусът е неприятен, и то много, но трябва да се пазим от него не само физически, а и психически.

В учебен план, също има изоставане, което е нормално, защото падат мотивацията и концентрацията. По време на онлайн часо-

вете някои деца си хапват, играят игрички и между другото слушат какво се случва в клас. След това родителите се опитват да намерят други варианти, с които детето да бъде подготвено с частни учители, което иначе би било излишно. Забелязва се тотално прехвърляне на отговорността, че учителят не е могъл да мотивира учениците в онлайн уроците. Но в крайна сметка, и ние сме хора, а не магьосници – твърди Георги. – В това отношение присъствената форма на обучение е много по-добра. Защото, когато детето е в училище, не може да се разсейва с други неща в час и ще, не ще – учи.“

В НГДЕК започват втория срок присъствено и нямат проблеми с тестването. Впечатленията на Георги от щадящите тестове са, че отчитат както трябва. Преди ваканцията имат няколко деца, които са отчетени като положителни от тестовите. След което, както е по протокол, им правят повторно тестове, след това и ПСР тест, който също излиза положителен. Така че според младия учител неинвазивните тестове работят. Децата, които учат от въкъщи, са малко – по двама-трима от клас. Но Класическата гимназия разполага със система за хибридно обучение, така че всички ученици са обхванати.

В свободното си време Георги гледа сериали, за да се отърси от работата, спортува активно и обича да пробва нови неща. Наскоро за първи път отива с приятел за катери стена в зала „Европа“, и го намира за супер атрактивно. За лятото е планирал да скача първо с бърджии, а след това и с парашут. Гледа да опитва по нещо ново, за да има разнообразие. В гимназията тренирал плуване доста усилено, сега също плува редовно, но повече ходи на фитнес, за да поддържа форма. Обича и пътешествията и с негов приятел вече чертаят бъдещия маршрут на пътуване извън страната със собствен автомобил.

* От лат. – словото на учителя

Започва реформа във висшето образование*

Промените тръгват от атестацията на преподавателите

През тази година Министерството на образование-то и науката ще предложи промени в Закона за висшето образование (ЗВО) и Закона за развитие на академичния състав (ЗРАС). Те ще са съобразени със Стратегията за развитие на висшето образование в Република България (2021 – 2030 г.) и ще бъдат обсъждани със Съвета на ректорите и всички заинтересовани страни. Целта е да се подобри качеството на висшето образование и международната видимост на българските университети, така че в следващите години поне един да попадне в топ 500 на световна класация, съобщават от МОН.

Реформата ще започне с повишаване на изискванията към преподавателите и подобряване на системите за акредитация, атестация и борба с плагиатството. В бюджета за 2022 г. са предвидени още 20 млн. лв. за допълнителни трудови възнаграждения на преподавателите в държавните висши училища. Те ще бъдат дадени на университетите, след като те приведат критериите и показателите в своите правилници за атестиране на академичния състав в съответствие с методика, определена в акт на МС. МОН вече работи по нея.

В момента процедурата по атестация, включително изборът на критериите, зависи изцяло от решенията на факултетите, които оценяват сами себе си. Затова почти всички преподаватели получават най-високи оценки. Вследствие в университетите преподават хората, които не се развиват. Постепенно те се превръщат в мнозинство, което чрез гласуване взема всички важни решения без грижа за дългосрочното бъдеще на висшето училище, посочват от МОН.

Ето защо правителството ще въведе общи изисквания за образователни, научни и научно-приложни

*Заглавието е на редакцията.

Снимка: Пловдивски университет

Цел на реформата е повишаване качеството и международната видимост на университетите ни

результати, които всеки преподавател ще трябва да постигне съобразно своето ниво и съгласно минималните критерии за академично израстване в съответното професионално направление. Целта е само инициативните и подготвените да могат да покрият тези изисквания в дългосрочен план. Така ще се повиши мотивацията на преподавателите и ще се обнови съставът, като се освободят места за млади и мотивирани хора, които са готови да работят интензивно през целия си професионален път.

Паралелно ще се прегледат минималните изисквания за професионалните направления и ще се актуализират, където е необходимо. Ще се промени и съставът на журитата в конкурсите за заемане на академични длъжности и за придобиване на научни степени. Предвижда се няколко от техните членове да бъдат избрани на случаен принцип от регистъра на Националния център за информация и документация.

В акредитацията на висшите училища ще участват само преподавателите, регистрирани в НАЦИД, т.е. които покриват минималните изисквания. Ако университетът не

може да осигури такива хора за определен преходен период, той ще се преобразува в образователно висше училище или колеж.

Ще се разшири обхватът на проверките за плагиатство. В момента те се правят само за научните трудове, участвали в конкурси за академично израстване. Ще се даде възможност за проверка на всички сигнали, свързани с научно плагиатство и публикуване на недостоверни данни. Това ще се постигне чрез създаване на двустепенна система за проверка. На първото ниво ще са комисии по академична етика в научните организации и висшите училища. Втората степен ще е съществуващата Национална комисия по академична етика. Тя ще проверява само сигнали, обжалвани, след като са минали през първа инстанция.

Националната агенция за оценяване и акредитация вече работи върху промени в начина на акредитиране на висшите училища. Сега оценките на почти всички университети са високи, без да се очертават ясно силните и слабите им страни. Причини са формалната процедура, която изисква обработка на обемисти документи, и силната доза субективизъм при оценяването. МОН предлага при акредитацията да се използват основно числови данни от надеждни източници за реални показатели, подобни на тези в Рейтинговата система на висшите училища – например безработица сред завършилите, осигурителен доход, научни публикации в международните бази данни, привлечени средства по договори и др. Така ще се очертаят истинските постижения и проблеми. Докладът за самооценка ще се преобразува в критичен анализ на слабостите и план за преодоляването им. По този начин ще се създаде много по-удобна за прилагане и обективна система за акредитация, която ще повиши силно мотивацията на висшите училища да подобрят резултатите си в съответствие с критериите за тяхната оценка.

Освен към подобряване качеството на висшето образование МОН се стреми и към повишаване международната видимост на българските университети. По този начин ще се привлекат повече и по-качествени

чуждестранни инвеститори и студенти, повече висши училища ще се включат пълноценно в европейското образователно и научно пространство.

Съществуващата мрежа от университети не позволява това, тъй като е силно фрагментирана и включва редица малки ДВУ. През тази академична година 13 от тях имат по-малко от 2000 студенти. В петте са дори под 1000, а най-малкото обучава 343 студенти. Редица университети обявяват множество класирания всяка година и въпреки това трудно запълват или изобщо не успяват да запълнят свободните места. През академичната 2021/2022 г. има висши училища, които са реализирали едва около 60% от утвърдения прием.

За силна фрагментация се говори и в анализ на Световната банка за висшето образование в България, изготвен през юни 2021 г. Авторите цитират проучване на Европейската комисия от 2018 г., което прави преглед на системата за научни изследвания в страната: „В България се наблюдава една от най-високите стойности в ЕС по отношение броя на институциите за висше образование спрямо броя на населението. Проучването препоръчва сливания на университети и по-ясна дефиниция на мисията на различните типове университети от гледна точка на научните изследвания или преподаване.“ По-нататък в същия анализ се говори за „оптимизиране на системата чрез насърчаване както на конкуренцията, така и на сътрудничеството, използвайки различните предимства на всяко висше училище и улеснявайки генерирането на синергии между висши училища с подобни профили, като по този начин се създадат предпоставки за органичната хармонизация на предлаганите от системата програми.“

Българските висши училища нямат достатъчна видимост в международен план. Дори големите университети не са достатъчно разпознати, за да се представят успешно на европейската сцена, защото там се съревновават с много по-големи и богати институции. Все още няма българско висше училище в топ 500 на световните университетски класации. Целта е това да се промени.

За преодоляване на посочените проблеми МОН предлага малки висши училища със сходен и/или допълващ се профил и разположени в едно и също или в близки населени места, да се обединят под общо име, с общо или споделено ръководство. Идеята е „шапката“ да бъде юридическо лице, като съставните висши училища също запазят значителна юридическа и академична самостоятелност. Чрез новата структура участващите в нея университети могат да споделят преподаватели, материална база – спортни съоръжения, общежития и др., обща администрация и обслужващи звена, да организират обща кандидат-студентска кампания.

Няма да се засяга специализираното обучение, по което всяко малко висше училище има своята уникална експертиза. Отделните висши училища ще могат да кандидатстват за проекти самостоятелно и да се сдружават за съвместно обучение с други университети.

Целта на обединението е да се запазят силните страни на включените в него висши училища, но и да се създадат нови възможности, които не са по силите на всяко от тях поотделно. Такива са например участията в големи международни проекти, университетски мрежи и международни класации. Обединени, висшите училища ще станат по-забележими за потенциални инвеститори и за кандидат-студентите, което ще увеличи броя на обучаваните в тях студенти, включително от чужбина. Процесът на обединяване може да бъде подпомогнат целево от държавата, например чрез инвестиции в обща материална база. Той може да се реализира на етапи и да завърши в рамките на две-три години.

Възможно е обединение например между Химикотехнологичния и металургичен университет, Минно-геоложкия университет, Лесотехническият университет, Висшето училище по телекомуникации и пощи и Висшето транспортно училище. Заедно те биха могли да създадат Софийски университет по технологии. Националната академия за театрално и филмово изкуство, Националната музикална академия, Националната художествена академия и Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство биха могли да образуват Национална академия по изкуствата.

Големи университети също биха могли да се сдружат, за да позиционират по-добре себе си и България, като цяло, в европейската система на висше образование, да привличат повече чуждестранни студенти, преподаватели и инвеститори, да участват в по-големи международни образователни и научни мрежи и да се класират по-нагоре в международните рейтинги.

За да бъдат успешни, всички промени ще се осъществяват чрез увеличаване на финансирането за висше образование, което ще се обвърже с постигането на определени цели, резултати и индикатори. МОН ще възложи оценка на въздействието на предлаганите промени и ще представи проектите за обществено обсъждане. **АЗ-БУК**

Консолидация на филиали

Едновременно с фрагментацията на висшите училища Националната карта на висшето образование в Република България, приета през 2021 г., показва сериозни териториални диспропорции на висшето образование. В Северозападния регион няма висше училище, което да подготвя кадри за местната икономика и администрация. Там работят няколко независими филиала на различни университети, но въпреки това липсват редица базови професионални направления. Това не само спъва икономическото развитие на региона, но е една от основните причини за напускането на много млади хора в търсене на по-добро образование и по-добро качество на живот в други региони на страната – главно в София, и в чужбина.

В момента има филиали на висши училища във Видин (Русенския университет), Враца (МУ–София, и ВТУ) и Монтана (УНСС, ПУ, Русенския университет). Идеята е тези филиали да се консолидират, да се допълнят с липсващите професионални направления и да създадат образователен университет с няколко факултета, който да обучава педагогически специалисти, специалисти по обществено здраве, икономика, администрация и управление, инженери и други необходими за региона кадри. За да се сформира структурата и да се привлечат достатъчно квалифицирани преподаватели, ще се разработи тригодишна програма с целево финансиране.

Националният археологически институт с музей при БАН представя петнадесетата национална изложба „Българска археология 2021“. В нея по традиция се показват най-интересните находки от теренната работа през предходната година. За 15-годишната история на „Българска археология“ тазгодишната изложба е най-богатата откъм обекти и артефакти, категорични са организаторите. Представени са над 650 експоната от 40 обекта, различни като вид и хронология – от Праисторията до Възраждането.

Страницата подготви Зина СОКОЛОВА

Сред най-впечатляващите находки са праисторически антропоморфни фигурки и съдове от Провадия и Чирпан, златни накити от средната бронзова епоха от Изворово, богато украсени съдове от Балея, мраморна скулптура и надпис от Одесос, колективна находка от сребърни римски монети от златни и сребърни римски накити, бронзови фигурки от Алмус, Пловдив, Августа Траяна и Мирояне, златни накити от Трапезица (Велико Търново). „Богатата колекция, която представяме, не е в резултат на спасителните археологически разкопки – казва директорът на НАИМ доц. д-р Христо Попов. – През 2021 г. те са дори по-малко на брой в сравнение с предишните две години. По-скоро това се дължи на програмата на Министерството на културата за планирани проучвания, която е в много добър формат и позволява да се кандидатства за три групи дейности. Подават се обикновено около 160 проекта, от които се финансират 75%, и това е добре. През последните две години това осигури едно по-стабилно финансиране.“

В изложбата са показани и обекти от спасителните археологически разкопки по трасето на международен път Е79 в участъка Видин – София и жп линията Пловдив – Бургас и по разширяването на газопроводната структура на „Булгартрансгаз“, сред които изключително интересни и непознати досега обекти в Северозападна България и други райони. Сред тях

*впечатляват
селището от
бронзовата епоха при
с. Орешец, Видинско,*

обект от бронзовата епоха и Средновековието при с. Търняне, Видинско, римските селища и некрополи при с. Синаговци, с. Слана бара и град Димово, Видинско, и при Драгоман, обектите от римската епоха и Средновековието при с. Каленик, Ловешко.

„Находките са от много голям период – от неолита до Възраждането – казва гл. ас. д-р Камен Бояджиев. – Проучванията на палеолитните обитания в пещерите Козарника и Бачо Киро още не са завършили. Късният неолит е показан с предмети от селище близо до с. Извор, Софийско. Интересни са находките от възобновените проучвания на праисторически медни рудници в местността Ай бунар, Старозагорско, пряко свързани с медната металургия на Балканите. Бронзовата епоха е представена с артефакти от селищната могила Гълъбово. Много интересни са златните накити, намерени в некропол от бронзовата и римската епоха край с. Изворово, община Харманли. Тук искам да

спомена и миниатюрната фибула във формата на гушер, която е една от любимите находки на екипа – личи си с колко любов е направена, тя е просто изящна.“

Бронзовата фибула с формата на гушер е намерена край с. Чуковезер, община Драгоман (по трасето на „Междусистемна газова връзка България – Сърбия“) в резултат на спасителни разкопки. Тя предизвиква специален интерес с рядка и изключително реалистична и детайлна изработка на фигурка на гушер с инкрустирани очи. Там е регистрирана и голяма сграда от римския период (II – III в.), в която са открити голямо количество монети, накити, луксозна бронзова статуетка на Богинята на нощта и др.

Продължават проучванията и на праисторическия солодобивен и градски център Провадия-Солницата и на селища от средния и късния халколит (V хил. пр. Хр.) и техните каменни отбранителни стени. Разкрити са няколко опожарени къщи и са намерени многобройни находки – богато украсени керамични съдове, антропоморфни фигурки, сечива от рог и мед, костени и кремъчни върхове за стрели и други.

В рамките на новострояща се отсечка от железопътната линия Пловдив – Бургас, в района на град Чирпан, е проучен многослоен археологически обект от ранния халколит, късната бронзова епоха, ранната и късната желязна епоха и Средновековието. Селището от халколита е оградено с ров и палисада. Регистрирани са осем жилища, от които две са изцяло проучени. Сред находките от тях особено впечатление прави изящно и детайлно изработената женска антропоморфна фигура, апликирана върху съд. Подобни фигурки обикновено се свързват с представите за богинята-майка.

Некрополът при с. Изворово, община Харманли, се проучва от 2007 г. и е първият цялостен комплекс от селище и некропол от края на ранната и средната бронзова епоха

(първата половина на II хил. пр. Хр.) на територията на Южна България. Впечатляващите изделия от благородни метали

*поставят
множество
въпроси за техния
произход, изработка,
технология, културни
контакти и влияния.*

Мраморен постамент от III – II в. пр. Хр. с надпис на старогръцки език, Одесос (Варна), е открит в градежа на късноантична перистилна сграда, на около 100 м северно от т. нар. Храм на Аполон. Върху едната му тясна вертикална страна има почти изцяло запазен надпис от края на III или II в. пр. Хр. Според разчитането на д-р Николай Шаранков от Софийския университет той гласи: „Декастистите, начело с Тимократ, син на Артемон: Хероним, син на Кюрсас, Корюлас, син на Диокъл, Асклепиодор, син на Теудис, и Деметрий, син на Язон, (направиха) посвещение на общността (?) за Сарапис, Изиди и Анупис – божествата, споделящи общ храм“. Епиграфският паметник е едно от най-ранните свидетелства за култа

към тези три египетски божества в Западнопонтийския регион, както и най-ранният такъв паметник от територията на днешна България.

През 2021 г. проучванията в сектор Западна крепостна стена на античния Алмус (дн. Лом), са съсредоточени върху изясняването на по-късните периоди от неговото съществуване. Находки от римската епоха са открити във всички пластове, като сред тях следва да се споменат фрагмент от tegra sigillata (вид декорирана червена гланцова керамика) и бронзови монети. Най-впечатляващата находка е детайлно изработена фигура на бик, която вероятно е служела като апликация за мебел.

Златни монети (тремиси) – от времето на императорите Теодосий II (402 – 450), Льв II (473 – 474) и император Юстиниан I (527 – 565), са открити при спасително археологическо проучване на укрепен обект по трасето на път Е79, в землището на с. Шипот, общ. Димово, област Видин. В процеса на работа се установява, че по венеца на билото на археологическия обект е запазена на място крепостна стена с ширина между 1,30 и 1,60 м, ограждаща площ от около 4 дка. За момента

От неолита до Възраждането

*Археологическите находки през 2021 г.
са най-богатите от 15 години насам*

Снимки НАИМ

През 2021 г. проучванията в сектор Западна крепостна стена на Античния Алмус (дн. Лом) са съсредоточени върху изясняването на по-късните периоди от неговото съществуване. Най-впечатляваща е детайлно изработената фигура на бик, която вероятно е служела като апликация за мебел

експлоатацията на обекта изглежда ограничена в периода на Късната античност.

Късносредновековният некропол до с. Каленик, община Угърчин, Ловешко, е открит през 2020 г. при строежа на АМ „Хемус“. От него са проучени 37 погребения, извършени чрез трупополагане. Некрополът е използван в два периода: XII – XIII в. и XV – XVII в. В гробовете от ранната фаза (XII – XIII в.) се открива разнообразен инвентар от накити и монети. В мъжки гроб е открит пръстен-печат с гравирана върху плочката религиозна сцена, представяща две стилизирани човешки фигури, носещи процесиен кръст. Композицията се интерпретира като двойка светци – Константин и Елена или Йоан Кръстител и Богородица, а кръстът в средата символизира самия Христос.

На различни места в сгради от османския период в средновековния град Трапезица археолозите откриват укрити ценни и представителни златни накити от XIV век. Става въпрос за два наушника – с апликирана и филигранна украса и вставки от камъни и перли, и един златен пръстен с общо тегло над 50 грама. Характерни за модата на висшите благородници от периода на Второто българско царство, тяхното намиране в жилищата от XV в. поставя въпроси за начина, по който биха могли да попаднат в тази нетипична за тях среда.

15-ата изложба „Българска археология“ се осъществява благодарение на партньорската подкрепа на 20 исторически и археологически музеи в страната, които участват с находки от своите фондове: Националният исторически музей, регионалните археологически музеи във Варна и Пловдив, регионалните исторически музеи в Благоевград, Велико Търново, Видин, Ловеч, Перник, София, Стара Загора и Шумен, археологическия музей „Старинен Несебър“ и археологическия музей „Марица-Изток“, Раднево, историческите музеи в Белоградчик, Дряново, Ивайловград, Лом, Провадия, Свиленград и Чирпан. Тя ще бъде отворена за посетители до 29 май 2022 г.

В резултат на спасителни разкопки до с. Чуковезер, община Драгоман, е проучен многослоен обект. Специален интерес представлява рядка и изключително реалистично и детайлно изработена фибула във форма на гушер с инкрустирани очи

През последния век европейците живеят по-дълъг, по-здоровословен живот с голям напредък в медицинските лечения, социалните условия и в нашето разбиране за здравето, като цяло. Ракът обаче продължава да разрушава живота, да въздейства върху семействата и да оказва голям натиск върху нашите здравни и социални системи и икономики. Това е причина номер едно за смърт сред европейците под 65 години.

Европейските данни показват, че само половината от нас ще преминат през живота, без да развият рак в даден момент. Какво друго казват данните, събрани и анализирани от Европейската информационна система за рака, какво е състоянието на заболяването на Стария континент, как може да се развие в бъдеще и какво можем да направим, за да победим това заболяване.

Европейците са особено силно засегнати

Според изчисленията през 2020 г. в Европа е имало около четири милиона нови случая на рак. За съжаление, се смята, че около 1,9 милиона души са починали от рак в Европа през тази година. Цифрите за 2018 г. са подобни.

В глобален контекст европейците са непропорционално засегнати от рак. Докато европейците съставляват само една десета от световното население, около 25% от всички годишни случаи на рак се срещат в Европа. Това засяга семейства и приятели и има голямо въздействие върху здравните системи.

Европа има план да победи рака, чрез превенция – ранно откриване, диагностика и лечение и качеството на живот на пациентите.

Болезтта оказва голямо влияние и върху нашите деца

Смята се, че близо 16 000 деца са диагностицирани с рак в Европа през 2020 г.

Ракът в Европа: 5 неща, които ни казват данните

Старият континент има план как да се победи болестта, съобщава Joint Research Centre (JRC) – Newsletter

Едно на всеки 300 деца, родени през тази година, е вероятно да развие рак до 19-годишна възраст. Въпреки тези цифри детските ракови заболявания все още са рядкост и сътрудничеството е от решаващо значение за правилното им лечение. Това означава, че обединяването на данни от различни страни и региони в Европа може да доведе до големи подобрения в диагностиката, лечението и грижите до споделянето на добри практики.

Европейският раздел „Данни за заболяемостта при детството“ на Европейската информационна система за рак обединява тези данни, така че изследователи, политици, пациенти, граждани и заинтересовани страни в държавите членки да могат по-добре да наблюдават тенденциите и резултатите за различни диагностични групи на рак в детска възраст.

Някои части на Европа са по-силно засегнати от други

Статистиката на ECIS показва големи различия в прогнозния брой хора, диагностицирани с различни видове рак в страните и регионите на Европа. Например рактът на гърдата – най-често диагностицираният рак при жените в ЕС, се появява много по-често на някои места. В зависимост от това къде се намират в Европа, може да варира от 71 на 100 000 души до 194 на 100 000 души.

Диапазонът на смъртността също варира по-широко – от 20,6 на 100 000 души до 50,9 на 100 000 души. Този диапазон поставя както предизвикателства, така и възможности

за страните в Европа. Там, където случаите са малко на брой, е наложително да има достъп до по-широк набор от данни, за да може правилно да правят анализи. По същия начин споделянето на добри практики може да доведе до по-силни резултати при диагностика, лечение и грижи. Тук се намесва Центърът на знанието за рака, като предоставя достъп до тези данни и платформа за всеки, който участва в борбата с рака, да споделя знания и опит.

Основна цел на Европейския план за борба с рака е да се справят със значителните различия между и в рамките на държавите членки и между социално-икономическите групи от населението в достъпа до превенция и грижи. Броят на пациентите с тази диагноза, изглежда, ще се увеличи в бъдеще. Знаем, че рактът засяга непропорционално по-възрастните хора. 60% от очакваните нови диагнози и 73% от очакваните смъртни случаи през 2020 г. са настъпили при лица на възраст 65 или повече години.

Експертите на JRC в момента работят с оценките и прогнозите за рака за възможното демографско бъдеще за Европа, за да проучат как броят на диагнозите и хората, умиращи от рак, може да се развие през следващите десетилетия. Засега те изчисляват, че с остаряването на населението на Европа диагностицираните с рак могат да се увеличат с до 18% през 2040 г. Също така се откриват големи разлики в очакваните увеличения в различните страни – вариращи от 2% до 65,3% увеличение на новите случаи на рак. Първоначалните констатации се проучват и скоро ще бъдат публикувани в Европейската информационна система за рак.

По-здоровословният начин на живот може да има огромно влияние. Превен-

цията е по-добра от лечението. Смята се, че почти 40% от раковите заболявания са предотвратими. Това означава, че те са силно свързани с начина на живот, а не само с наследствените гени.

Например колоректалният рак е един от най-често срещаните видове рак в Европа и водеща причина за смъртни случаи, свързани с болестта. Докато хората с фамилна анамнеза за колоректален рак са изложени на по-висок риск, рисковете могат да бъдат значително намалени за всеки чрез приемане на здравословни навици. Това включва здравословна диета, употреба на много плодове, зеленчуци и пълнозърнести храни. Ограничаване на храни с високо съдържание на сол, захар или мазнини и избягване на сладки напитки. Избягване на преработено месо и ограничаване на червеното месо. Поддържа-

не на здравословно тегло; редовни упражнения. Да не се пуши, да се ограничи приеманото количество алкохол.

Ако повече хора изберат здравословния начин на живот, това може да окаже голямо влияние върху броя на хората, развиващи болестта.

Предистория на политиката

Европейската информационна система за рак е част от Центъра за знания за рака – водеща инициатива на Европейския план за борба с рака. С бюджет от 4 милиарда евро, планът се справя с рака чрез интегриран подход, свързан със здравето във всички аспекти и подход с множество заинтересовани страни.

Подкрепяйки усвояването на точни и актуални знания за рака, Центърът за знания

също допринася за мисията на „Хоризонт Европа“ за рака, за да постигне до 2030 г. повече от 3 милиона спасени живота.

JRC работи с Европейската мрежа на раковите регистри, Международната агенция за изследване на рака (IARC), EURO CARE и други международни институции и проекти, за да предостави най-новата информация за показателите, които определят количествено бремето от рак в цяла Европа.

Показателите включват годишни оценки за рак, обхващащи четиридесет държави, включително всички държави членки на ЕС. Целта е да подпомогне изследванията и вземането на решения в областта на общественото здравеопазване, както и да бъде източник на информация за европейските граждани. **АЗБУКИ**

Почти 40% от раковите заболявания са предотвратими, когато е налице стройна система за превенция

Какво представляват мисиите на ЕС

Мисиите на ЕС са нов начин за намиране на конкретни решения на някои от най-големите предизвикателства. Те имат амбициозни цели и ще дадат осезаеми резултати до 2030 г. Поставят изследванията и иновациите в нова роля, съчетани с нови форми на управление и сътрудничество, както и чрез ангажиране на гражданите.

Мисиите на ЕС са новост в програмата за изследвания и иновации „Хоризонт Европа“.

С какво се занимава тази мисия на ЕС?

Рак: подобряване живота на повече от 3 милиона души до 2030 г. чрез превенция, лечение и за хората, засегнати от рак, включително техните семейства, да живеят по-дълго и по-добре

Ракът засяга всички, независимо от възрастта, пола или социалния статут и представлява огромна тежест за пациентите, семействата и обществото, като цяло.

Ако не се предприемат по-нататъшни действия, броят на новодиагностицираните с рак всяка година в Европа ще се увеличи от сегашните 3,5 милиона на повече от 4,3 милиона до 2035 г.

Мисия в тази област ще помогне да се поставят общи цели, целящи да обърнат тези плашещи тенденции в заболяването.

Обединявайки усилията си в цяла Европа, мисията по рака заедно с Европейския план за борба с рака ще осигури по-добро разбиране на болестта, ще даде възможност за по-ранна диагностика и оптимизиране на лечението и ще подобри качеството на живот на пациентите с рак по време и след лечението.

Възможните източници за финансиране са програмата „Хоризонт Европа“, програмата EU4Health, програмата Digital Europe, Euratom програма и Инструментът за финансиране на междурегионалните инвестиции в иновации.

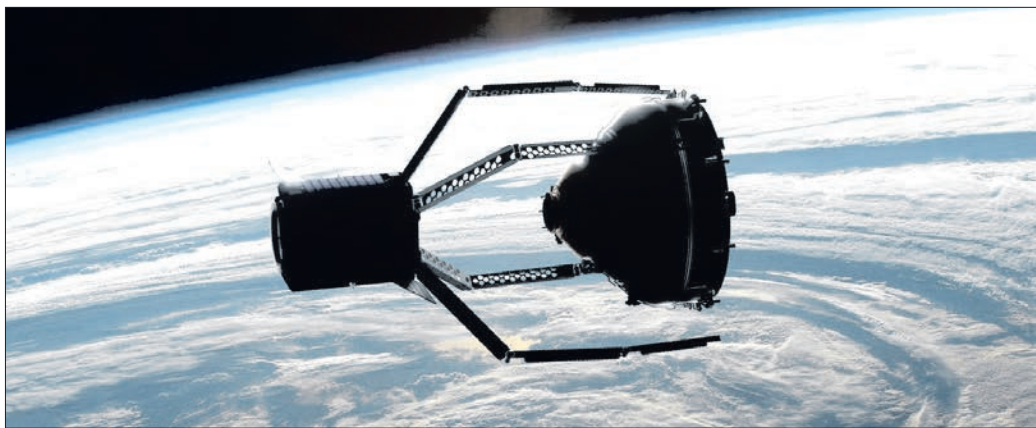
Уебинар на тема „Как да се борим срещу рака: Европейският план“ организира на 25 февруари 2022 г. Бюрото на Европейския парламент в България. На него ще бъдат обсъдени инициативите и мерките, предвидени в Европейския план за борба с рака, както и основните предизвикателства пред прилагането на този план на национално ниво.

В онлайн срещата ще вземат участие Андрей Слабаков – евродепутат и член на специалната Комисия за борба с рака (BECA), Матиас Шупе – ръководител на работната група за Европейския план за борба с рака в ЕК, г-р Александър Симидчиев – зам.-председател на Комисията по здравеопазване на НС, г-р Светослав Ценов – национален координатор на Българското онкологично научно дружество, доц. г-р Димитър Калев – онколог и лидер на онкологичния проект MORE, и г-р Станимир Хасърджиев – изпълнителен директор на Националната пациентска организация.

Уебинарът ще се излъчва на живо на страницата на Бюрото на ЕП в България във Facebook и в канала в YouTube.

Европейският съюз осъществява амбициите си в областта на космическото пространство, като внася две инициативи — предложение за регламент за базирана в Космоса сигурна свързаност и съвместен подход към управлението на космическия трафик. Космическите технологии са незаменими за облекчаване на всекидневното ни, тъй като допринасят за цифрово, екологично и устойчиво бъдеще за нашата планета. Двете инициативи бяха обсъдени на неформално заседание на Съвета на ЕС по конкурентоспособност, което се проведе във френския град Тулуза. На него министрите проведоха дискусия по темата „Управление на движението в Космоса и бъдещата сателитна система за сигурна свързаност“.

Снимка ЕКА

Околземната орбита става пренаселена и за да се справи с това глобално предизвикателство, ЕС предлага единен подход към управлението на космическия трафик

Като значима космическа сила, програмата на ЕС вече предоставя ценни данни и услуги за широк спектър от всекидневни приложения — например в подкрепа на транспорта, земеделието, реакцията при кризи или борбата с изменението на климата.

Предвид новите предизвикателства и засилената международна конкуренция обаче, космическата политика на ЕС трябва постоянно да се развива и да се адаптира, ако искаме да продължим да се възползваме свободно от предимствата, които космическото пространство носи. Двете инициативи ще спомогнат за запазване ефективността и сигурността на текущите активи при разработването на авангардни европейски космически технологии в полза на гражданите и икономиката на Стария континент.

„Космическите технологии са от съществено значение за нашето ежедневие и сигурност. Тези инициативи ще гарантират сигурна и ефикасна постоянна свързаност, която ще бъде от полза както за гражданите, така и за правителствата. Тя ще играе ключова роля в цифровата трансформация на Европа. И ще ни направи по-конкурентоспособни. Надявам се, че подходът на ЕС към управлението на космическия трафик и космическите технологии ще гарантира безопасно и устойчиво използване на космическото пространство в дългосрочен план.“ Това заяви изпълнителният зам.-председател на ЕК Маргрете Вестегер.

*Базирана в Космоса
сигурна свързаност*

В днешния цифров свят космическата свързаност е стратегически актив за устойчивостта на ЕС. Тя поддържа нашата икономическа мощ, водещите ни позиции в цифровата сфера и технологичния ни суверенитет, конкурентоспособност и обществен напредък. Сигурната свързаност се превърна в обществено благо за европейските правителства и граждани. Затова ЕК представя амбициозен план за базирана в Космоса сигурна комуникационна система на ЕС, която:

– гарантира дългосрочното наличие на непрекъснат достъп в световен мащаб до сигурни и рентабилни спътникови съобщителни услуги. Тя ще подкрепя защитата на критичните инфраструктури, наблюдението, външните действия, управлението на кризи и приложенията от жиз-

нена важност за икономиката, сигурността и отбраната на държавите членки;

– позволява осигуряването на търговски услуги от частния сектор, които да улеснят достъпа до модерни, надеждни и бързи връзки за граждани и предприятия в Европа, като включат и мъртвите зони в комуникацията и гарантират съгласуваност между държавите членки. Това е една от целите на предложеното цифрово десетилетие до 2030 г. Системата ще осигури също така свързаност в географски райони от стратегически интерес, например Африка и Арктика, като част от стратегията на ЕС за Глобален портал.

Както нуждите на правителствените потребители, така и решенията за спътникови комуникации се променят бързо. Базираната в Космоса сигурна комуникационна система на ЕС има за цел да отговори на тези нарастващи и променящи се нужди и ще включва и най-новите квантови комуникационни технологии за сигурно криптиране. Те ще се основават на разработването на иновативни и революционни технологии и на приноса на екосистемата „Ново космическо пространство“.

Общите разходи се оценяват на 6 млрд. евро. Финансовият принос на ЕС за програмата от 2022 до 2027 г. е в размер на 2,4 млрд. евро. Ще бъде осигурено финансиране от различни източници на публичния сектор — бюджет на ЕС, държави

*Даниел Лорер, министър
на иновациите и растежа:*

„Подкрепяме новите инициативи, отнасящи се до космическа свързаност и управление на космическия трафик. Държим за повече възможности всички страни да участват в търговски и научни проекти от програмите“, заяви министърът на иновациите и растежа Даниел Лорер пред участниците в неформалното заседание на Съвета на ЕС по конкурентоспособност в Тулуза.

По думите му трябва да има пазарен подход и подкрепа от частен капитал в двете нови инициативи. „Те трябва да създават възможности за повече нови компании и работни места“, каза министър Лорер.

Той представи българската позиция, която оценява нарастващото влияние на космическите технологии за предоставяне на нови бизнес възможности и стратегически активи за ЕС и европейските граждани.

членки, вноски на Европейската космическа агенция (ЕКА) и инвестиции от частния сектор.

Тази инициатива ще повиши допълнително конкурентоспособността на космическата промишленост на ЕС, тъй като развитието на нова инфраструктура ще осигури брутна добавена стойност в размер на 17 – 24 млрд. евро и допълнителни работни места в космическата промишленост на ЕС. Ще има и още положителни странични ефекти върху икономиката, тъй като секторите надолу по веригата ще използват иновативните услуги за свързаност. Гражданите също ще се възползват от технологичните предимства, надеждността и оперативната ефективност на такива спътникови комуникационни услуги, които осигуряват високоскоростни интернет връзки в целия ЕС.

„Космосът играе все по-голяма роля в нашето ежедневие, нашия икономически растеж, сигурността и геополитическата ни тежест. Новата ни инфраструктура за свързаност ще осигури високоскоростен достъп до интернет, ще служи като резерва за настоящата ни интернет инфраструктура, ще увеличи устойчивостта и киберсигурността ни и ще предостави свързаност за цяла Европа и Африка. Тя ще бъде истински общоевропейски проект, който ще позволи на многобройните ни стартиращи предприятия и на Европа, като цяло, да бъдат в челните редици на технологичните иновации“, коментира

еврокомисарят по въпросите на вътрешния пазар Тиери Бретон.

*Управление
на космическия
трафик*

С непрекъснатото увеличаване броя на спътниците в орбита, предизвикано от нови разработки в областта на ракетите носители за многократна употреба, малките спътници и частните инициативи в космическото пространство, устойчивостта и безопасността на космическите активи на ЕС и държавите членки са изложени на сериозен риск. От огромно значение е да се защити дългосрочната жизнеспособност на космическите дейности, като се гарантира, че Космосът остава безопасна, сигурна и устойчива среда. Това превръща управлението на космическия трафик в приоритетен въпрос на публичната политика, което изисква ЕС да действа незабавно, колективно и многостранно, ако искаме да гарантираме безопасно, сигурно и устойчиво използване на космическото пространство за идните поколения.

„Космосът стана по-пренаселен от всякога и това увеличи сложността и рисковете, свързани с космическите операции. За да се справим с това глобално предизвикателство, днес предлагаме подход на ЕС към управлението на космическия трафик. Ще развием конкретни способности, ще определим норми и ще работим с ключови партньори и в многостранни форуми, за да гарантираме безопасно, сигурно и устойчиво използване на космическото пространство. Управлението на космическия трафик е гражданско начинание. Но европейската сигурност и отбрана зависят от безопасен, сигурен и автономен достъп до космическото пространство“, каза върховният представител на ЕС по въпросите на външните работи и политиката на сигурност Жозеп Борел.

Затова ЕС установява съвместен подход към управлението на космическия трафик. Целта е да се разработят конкретни инициативи, включително операции и законодателство, които да насърчават безопасното, сигурно и устойчиво използване на космическото пространство, като същевременно запазват

стратегическата автономност на ЕС и конкурентоспособността на неговата промишленост.

Подходът на ЕС е съсредоточен върху четири елемента — оценка на гражданските и военните изисквания и въздействия на управлението на космическия трафик за ЕС; укрепване на европейската технологична способност за откриване и проследяване на космически апарати и космически отпадъци; създаване на подходящата нормативна и законодателна рамка и установяване на международни партньорства в областта на управлението на космическия трафик и сътрудничество на многостранно равнище.

Приетите от ЕК две инициативи са конкретни резултати от плана за действие относно ползните взаимодействия между гражданската, отбранителната и космическата промишленост, където са споменати тези два водещи проекта.

За осъществяване на космическата инициатива за гарантиране на сигурна свързаност в цяла Европа през декември 2020 г. ЕК започна първоначално проучване на системата, за да изследва техническите аспекти и потенциалните модели за предоставяне на услуги.

Междувременно ЕК публикува допълнителна покана, с която да включи и европейската система на Новото космическо пространство за интегриране на авангардни в технологично отношение новаторски идеи от малки, средни и стартиращи предприятия. През декември 2021 г. бяха възложени две поръчки, по които техническата работа е в ход, а резултатите се очакват до юни 2022 г.

Що се отнася до управлението на космическия трафик, от 2016 г. насам ЕС вече разполага със способност за космическо наблюдение и проследяване, изпълнявана от консорциум на ЕС. Досега над 130 европейски организации от 23 държави членки са се регистрирали за услугите на ЕС за космическо наблюдение и проследяване, което включва избягване на сблъсък, анализ на фрагментацията, анализ на повторното навлизане. Днес повече от 260 спътника на ЕС, включително флотите на „Галилео“ и „Коперник“, се ползват от услугата за избягване на сблъсък. *АЗ-БУК*

Министерство
на образованието и науката
**Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“**

Директор:
д-р НАДЯ КАНТАРЕВА-БАРУХ
Заместник-директори:
ТАТЯНА ДИКОВА
НИКОЛАЙ КЪНЧЕВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
тел: 02/425 04 70
02/425 04 71
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>
<https://www.azbuki.eu>

Аз-буки

Банкова сметка: Райфайзенбанк
бул. „Цариградско шосе“ № 101
IBAN: BG40RZBB91553139075716
BIC: RZBBBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

Антоанета Найденова

a.naidenova@azbuki.bg

д-р Зина Соколова

z.sokolova@azbuki.bg

Стоян Стоянов

s.stoyanov@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева

d.kочева@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов

i.hristov@azbuki.bg

Иван Шопов

i.shopov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева

a.vracheva@azbuki.bg

Разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова

088 7418349

Варна – Айсел Руди

varna@azbuki.bg

Велико Търново – Здравка Маслянкова

088 6653255

Видин – Борислава Борисова

vidinstar@gmail.com

Кърджали – Радка Петкова

088 6732874

Ловеч – Жанина Илиева

087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова

088 7271712

Смолян – Ангел Добриков

088 9703271

Стара Загора – Росица Ранчева

088 6153628

Шумен – Светлана Крумова

srkrumova@gmail.com

Кореспонденти в чужбина:

Брюксел – д-р Яни Узунов

yaniuz1@abv.bg

Никозия – Бранислава Бобанац

branalb@abv.bg

Тел Авив – Рина Бакалова

rina.bakalov@gmail.com

Берлин – д-р Ваня Велкова

dr.velkova@azbuki.bg

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Стоян Стоянов

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните текстове
и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии

Истории от магазинчето за щастие

Организаторите на XXIV национален фестивал на детската книга – Сливен’2022, обявяват национален литературен конкурс на тема „Истории от магазинчето за щастие“ и XI национален конкурс за изработване на театрални кукли на любими литературни герои. Фестивалът ще се проведе от 11 до 13 май 2022 г. в Сливен по инициатива на Регионалната

библиотека „Сава Доброплодни“ в партньорство с Министерството на културата, Община Сливен, Областна администрация – Сливен, ДАБЧ, най-големите детски издателства и др.

В Литературния конкурс могат да участват деца и юноши на възраст от 7 до 18 години, разделени в три възрастови групи: 7 – 10 години, 11 – 14 години, 15 – 18 години. Всеки участник

има право да представи до две литературни творби (разказ, приказка, стихотворение), специално създадени за Конкурса. Отличените произведения ще бъдат издадени в сборник. Наградите на отличените участници ще бъдат връчени на специална церемония в дните на XXIV национален фестивал на детската книга. Ако поради пандемията Фестивалът не може

да се проведе от 11 до 13 май т.г., отличените участници ще бъдат уведомени своевременно за новите дати на провеждане и на церемонията по награждаването. Творбите за Конкурса, с обозначени на тях три имена, възраст, училище, адрес, телефон и e-mail за контакти, се изпращат на адрес: reglibsliven@iradeum.com. Краен срок за изпращане на творбите 18.03.2022 г. **АЗ-БУКИ**

30 години сътрудничество с Аржентина в Антарктида

Фотоекспозиция представя историята на българските научни експедиции на Ледения континент

Ани САРГАВАКЯН

Ф

отозложба, представяща 30-годишното сътрудничество между България и Аржентина в изследването на Антарктида, е открита в централното фойе на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В експозицията са изложени кадри от първите български експедиции до сега.

На събитието присъстваха ректорът на Алма матер проф. д.ф.н. Анастас Герджиков, проф. Христо Пимпирев – председател на Българския антарктически институт, посланикът на Аржентина в България Алфредо Атанасов, посланик Гийермо Кармона – секретар по въпросите за Малвинските острови, Антарктида и Южния Атлантис в Министерството на външните работи, международната търговия и вероизповеданията на Аржентина, представители на дипломатическия корпус у нас.

Проф. Христо Пимпирев подчерта, че с изложбата се отбелязва дългогодишната приятелска връзка между България и Аржентина в Антарктида. Той припомни, че

Дебаркиране на о. Ливингстън с амфибия на аржентинския кораб „Канал Бийгъл“

съвсем наскоро с изложбата „България и Испания, приятели в Антарктида“ е отбелязана и 30-годишнината от подписването на Мадридския протокол.

Ректорът на Софийския университет проф. д.ф.н. Анастас Герджиков заяви, че се радва, че това събитие, което отбелязва юбилей на българо-аржентинските отношения, е и

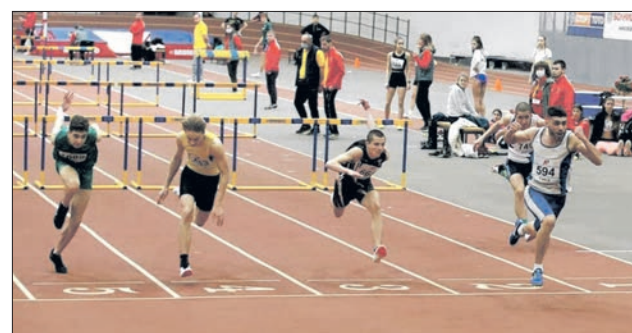
повод за подписването на споразумение за бъдещето. Непосредствено след откриването на изложбата се подписа споразумение за антарктическо сътрудничество между Националната дирекция за Антарктида на Република Аржентина и Българския антарктически институт от посланик Гийермо Кармона и проф. Пимпирев.

ПОЩА „АЗ-БУКИ“

Успехите продължават

И през новата 2022 г. успехите и призовите класирания на учениците от СУ „Георги Бенковски“ – Плевен, продължават. Проблемите при провеждане на учебно-тренировъчния процес не попречи за постигане на призови класирания през януари и първите дни на февруари на следните първенства:

- трето място на Християна Маркова по борба свободен стил в кат. 53 кг на Държавното лично първенство;
- първо място при юношите на Галин Иванов в борба класически стил в кат. 52 кг на Държавното лично първенство;
- първо място при девойките на Мирослава Атанасова в борба свободен стил в кат. 57 кг и второ място на Християна Маркова в кат. 53 кг на Държавното лично първенство;
- първо място в борбата класически стил при кадетите на Денис Ангелов в кат. 42 кг, второ място на Алберт Ангелов и трето на Вили Димитров в кат. 71 кг на Държавното лично първенство;
- първо място в борбата класически стил при момчетата на Альоша Илиев в кат. 48 кг и приз за най-перспективен млад борец от БФБ за 2021 г., първо място на Ивайло Иванов в кат. 38 кг, на Цветелин Ангелов в кат. 57 кг и на Христо Цанковски в кат. над 85 кг, второ място на Андрей Дюзов в кат. 44 кг и на Владислав Марков в кат. 48 кг и трето място за Веско Кърчев в кат. 75 кг на Държавното лично първенство;
- второ място на Теодора Симеонова и трето място на Георги Попов в Националния шампионат по лека атлетика в зала за момчета и момичета под 14 години;
- първо място на Радостин Миленов на 60 м с препятствия и второ място на 60 м гладко бягане на Националния шампионат за юноши и девойки под 18 години в зала;
- първо място на Радостин Миленов на 60 м с препятствия в Националния шампионат за юноши и девойки под 20 години;

Възпитаниците на Спортното училище „Георги Бенковски“ – Плевен, демонстрират скорост на лекоатлетическата писта

- трето място на Любомир Ангелов и на Стойко Цветанов в Държавното лично отборно първенство по бокс;
- второ място на Никола Цветанов на Държавния шампионат по гребен ергометър.

Това са успехите, постигнати с много труд, дисциплина и отговорност. Въпреки недобрата материална база, но с непрекъснатия труд и себепридаване на тренировките по борба, лека атлетика, бокс и гребане. Изказвам своята благодарност на треньорите Галя Николова, Олга Лазарова, Цоло Божишки, Петър Антов, Момчил Сиращки, Радостин и Светлин Шиндови и Александър Александров, както и на техните колеги за неуморния им труд.

Павлин Стоянов,
директор на Спортно училище „Георги Бенковски“ – Плевен

Музиката вместо улицата

Как се пише модерна приказка за пътя от махалата до Парижката филхармония

Милена МИНЧЕВА

Можеш ли човек да надсочи сянката си, ако му подадеш ръка? Оказва се, че е възможно. Това показва проектът „Музиката вместо улицата“, който действа вече почти 13 години и е за деца от малцинствата.

В него се обучават да свирят на различни музикални инструменти, талантиливи ученици от бедни семейства, а техни педагози са световно известният цигулар Георги Калайджиев и колегатата му Радка Кусева. На 26 февруари две от младите дарования ще свирят с Парижката филхармония в Града на любовта.

Всъщност проектът „Музиката вместо улицата“ е по идея на маестро Георги Калайджиев и неговата спътница в живота Мария Хаушилд. Те живеят и работят в Германия. „Двамата са големи филантропи и решиха да помогнат на децата, които са в нужда. Искаме да им покажем един малко по-друг път – пътя на класическата музика. И вече имаме успех. Децата свирят на цигулка, виола, чело, контрабас, флейта, обой, кларинет. Закупили сме и фagот, така че дървената духовна група е сформирана“, казва пред в. „Аз-буки“ Радка Кусева, която движи Проекта на българска земя. Те е музикант и преподава от 1969 г. През 1971 г. започва да работи в Симфоничния оркестър в Сливен, пенсионирана е от няколко години. „И продължавам с тези хубави деца, които искам да направим малко по-упорити и трудолюбиви“, споделя тя.

Поканата децата да свирят с Парижката филхармония, идва от г-жа Десислава Бинева – директор на Културния център в Париж. В концерта участват деца от 27 държави. „От нашата трябва да свирят 4 деца, но родителите не позволиха. Вели и Николина, те са над 17 години, бяха спрени от родителите си, тъй като те не искаха да се ваксинират. Затова в момента в Париж са само две деца – Сашо Георгиев и Цоньо Чолаков, на 13 и 14 години“, обяснява Кусева. Концертът е под патронажа на френския президент Еманоел Макрон.

В проекта на Радка Кусева и световноизвестния цигулар Георги Калайджиев децата се подбират през септември всяка година. Те се явяват на изпит и около

Снимка БНТ

Музикалните таланти Сашо Георгиев и Цоньо Чолаков се подготвят за изйвата с Парижката филхармония в зала „Пиер Болез“

Маестро Георги Калайджиев и спътницата му Мария

Радка Кусева

20 септември, след като стане ясно колко деца имат желание да се запишат и се видят какви са другите им ангажименти, започват обучение в школата. Изпитът се състои в изпяване на песничка, както и ритмично упражнение. „В момента имаме 38 – 40 деца. Трябва да отбележа, че има текучество – при най-малката трудност се отказват. Понякога,

когато задържим децата и започнат да свирят в групички, тогава им става интересно.

Но докато стигнем до момента да свирят в малки камерни формации, минава доста време. Затова родителите и детето трябва да бъдат по-упорити“, категорична е музикалният педагог Радка Кусева.

Споделя, че в началото има ученик на шест години, който не знае български. Баща му стои до него и му превежда от турски на български. След една

година нещата се канализират и детето става самостоятелно.

В школата всъщност децата не се занимават само с музика. Те имат и занимания по български език и изобразително изкуство. „Искаме да затворим кръга – който иска да възприеме, ще възприеме, който го дава по-повърхностно, няма да успее, няма да бъде обогатен“, казва Радка Кусева. Малките възпитаници се учат на класика, предкласика, романтизъм, съвременна музика, литература. Музикалният педагог споделя, че децата харесват повече класическата музика. Школата вече има свой камерен оркестър, който свирят с голяма лекота сюитата „Кармен“ от Бизе.

В Париж възпитаниците на проекта „Музиката вместо улицата“ ще свирят няколко части от „Картина от една изложба“ на Мусоргски. Иначе децата имат опит с Шостакович – прелюд, полка и вальс, както и „Танца“ и „Жътвата“ на Марин Големинов.

„Предстоят много други неща – сега например е годината на тангото. Децата се увличат от музиката,

когато станат по-големи, стига да ги задържим. Затова винаги съм казвала, че родителското участие е много, много важно. Обучението е равносностран триъгълник, в който основата са родителите, после детенцето и учителят.

Ако липсва подкрепата на родителите, просто нищо няма да се получи,

отбелязва Радка Кусева.

„Участието на г-н Калайджиев е най-важното в Проекта – той е с такова благородно чувство към децата, голям филантроп е. Той и неговата спътница в живота Мария Хаушилд намират преди време плик, оставен от нейния баща след неговата кончина. В плика има пари и върху него е написано неговото желание – да се направи добро дело за деца!“, спомня си първите стъпки Радка Кусева. В началото маестро Калайджиев и Мария купуват храна, дрехи. Но всичко се изяжда и заминава по поточната линия на живота. Тогава Мария му казва – ти

си музикант, нека да обучаваш деца – колкото дойдат, толкова. И двамата тръгват за България.

В Сливен, откъдето е родом Георги Калайджиев, среща случайно Радка Кусева. Разказва й каква е идеята му. „Аз му казах – вече работя с такива деца! Намирах ги пред Агенцията за закрила на детето. Споделих му, че искам да работя с деца, които са в инвалидни колички. Дори ходих в детския педиатричен кабинет. Ходих по къщите, намерих ги, но родителите се отнесоха с голямо недоверие: „А, не! Къде сега с цигулки ще се занимаваме!“ Аз им казвам – детенцето е в инвалидна количка. Какво пречи да се разнообрази животът му“, спомня си музикалният педагог Радка Кусева.

Когато Проектът стартира, тя се отдава изцяло на него. Казва, че се чувства много щастлива, защото работи с прекрасни деца. Но споделя, че едно от най-важните звена са родителите. И то не само за деца от малцинствата, а за всички малчугани. Радка Кусева се надява да приобщава към музикалната кауза и деца, чиито родители работят и живеят в чужбина. А самите те са отглеждани от баби и дядовци, които трудно се справят.

Музикалният педагог не крие, че се гордее с учениците си, които вече имат успехи в България. Например Цветелина, която е завършила Музикалното училище в Бургас и се готви да кандидатства в Пловдив догодина. Както и с Вели Дормушев, който учи в момента в Музикалното училище в Бургас и се развива много добре. И двете деца са от малцинствата и свирят прекрасно

на цигулка.

Радка Кусева не пести думите си, когато започне да говори за мотора на целия проект – маестро Георги Калайджиев. Той тръгва от сливенската ромска махала и започва да свири едва на четири години. От 30 години живее и работи като цигулар в Германия. Свири в оперносимфоничния оркестър на германския град Гийсен и в създадения от него по подобие на „Софийски солисти“ камерен оркестър „Студио Концертанте“. С този оркестър даровитият цигулар прави благотворителни концерти.

Радка Кусева разказва, че в Германия благотворителността е на много високо ниво. Кое то пък позволява на нейната школа да се издържа най-вече от дарения от Германия. „Г-н Калайджиев мечтае да помогне на възможно най-много деца от гетото да извървят неговия път и чрез музиката да се спасят от нищетата. По нашия проект са се научили да свирят на различни инструменти над 300 деца през последните 12 години“, гордее се Радка Кусева.

А самият Георги Калайджиев не спира да се надява, че досега на децата с изкуството ще отвори очите им за красотата и ще им помогне да поискат друг живот за себе си.

„Организаторите от Парижката филхармония са изключително мили и ни обгръщат с много внимание. Видяхме Лувъра и Айфеловата кула“, казва пред „Аз-буки“ от Париж маестро Калайджиев. Денят им обаче не е само разглеждане на забележителности.

„Първата ни репетиция беше в зала „Пиер Болез“ на Парижката филхармония. Аз съм музикант, но да видя 115 деца от толкова страни и нашите българчета там, това тотално ме разчувства – каза цигуларят. – Моите деца идват от махалата и се радвам, че могат да видят един друг свят“, категоричен е той. И не крие, че се просълзява, като е чува как българчетата се справят наравно с другите си връстници. „И си казвам: Боже Господи, как така моите деца от махалата дойдоха тук, на това престижно място и се справиха прекрасно? Голяма гордост са за мен. Обичам ги тези деца. Аз също съм тръгнал от ромската махала. И навремето Георги Йорданов ми отпусна Чинтулова стипендия, благодарения на която успях да стана музикант и завърших Консерваторията в София. Сега и аз искам да помагам по същия начин“, категоричен е той.

АБОНАМЕНТ 2022

Днес в броя
Европа се гмурча от
полюс на полюс в нощта,
посочи кой доклад
на ЕВРОКОМИСИЯТА

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СЕМИНАР ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Четири на пет
www.azbuki.bg
azbuki@mon.bg

Създайте своя собствена
колекция от книги и списания
на **Аз-буки**

**По-модерни
и по-иновативни**
Национални програми увеличават обхвата
и финансирането си

Министерството на образованието и науката
и Европейската комисия са подписали
споразумение за партньорство за
развитие на образователните системи
в България. Споразумението е подписано
на 14 декември 2021 г. в Брюксел.
Споразумението е подписано от
министрите на образованието и науката
на България и на Европейския съюз.
Споразумението е подписано от
министрите на образованието и науката
на България и на Европейския съюз.
Споразумението е подписано от
министрите на образованието и науката
на България и на Европейския съюз.

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Вестник „Аз-буки“	78 лв.
Научно списание „Български език и литература“	39 лв.
Научно списание „История“	39 лв.
Научно списание „Математика и информатика“	39 лв.
Научно списание „Педагогика“	87 лв.
Научно списание „Професионално образование“	50 лв.
Научно списание „Стратегии на образователната и научната политика“	53 лв.
Научно списание „Философия“	30 лв.
Научно списание „Обучение по природни науки и върхови технологии“	53 лв.
Научно списание „Чуждоезиково обучение“	39 лв.

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

3% от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

5% от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15% от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

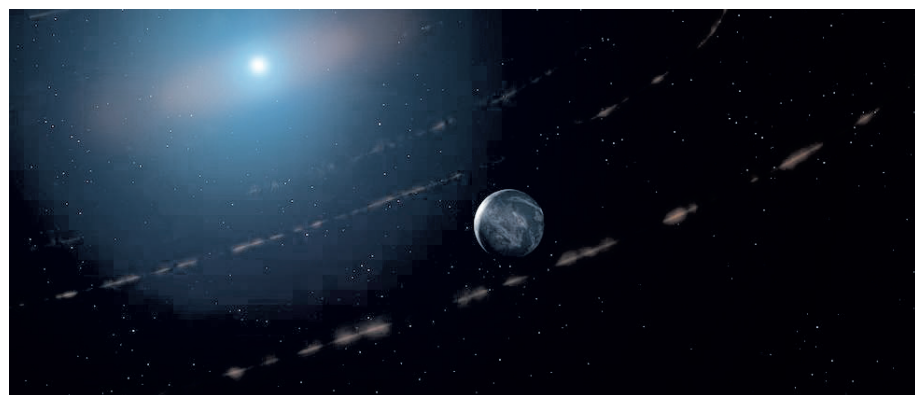
Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 02/425 0470;
azbuki@mon.bg
www.azbuki.bg
www.azbuki.eu

Да живееш с бяло джудже

Според учени е възможно да има планета, намираща се в близост до умиращо Слънце, на която да има форми на живот. Това ще е първият път, когато потенциално поддържаща живот планета е открита в орбита около такава звезда, наречена „бяло джудже“, ако бъде потвърдено.

Планетата е открита в „обитаемата зона“ на звездата, където не е нито твърде студено, нито твърде топло, за да съществува живот. Изследването е публикувано в месечните известия на Кралското астрономическо дружество – Royal Astronomical Society.

Професор Джей Фарихи от Лондонския университетски колеж (University College London), който ръководи изследването, каза, че наблюдението е напълно ново за астрономите. „Това е първият път, когато нещо се вижда в обитаемата зона на бяло джудже. Ето защо съществува възможност

живот в друг свят да обикаля около бялото джудже“, заяви той пред BBC.

Много от големите звезди се превръщат в черни дупки, когато умрат, а по-малките като нашето Слънце се превръщат в бели джуджета – звезди, които са изразходвали цялото си ядрено гориво и са загубили външните си слоеве. Обикновено те са с размерите на планета и излъчват синкава вобяла светлина, когато се формират за първи път.

Планетата, на която се

предполага, че може да има живот, се намира на 117 светлинни години от Земята. Смята се, че е 60 пъти по-близо до звездата си, отколкото е нашата планета до Слънцето.

Изследователският екип няма преки доказателства за съществуването на планетата, но ако се съди по движението на 65 обекта с размерите на Луната, обикалящи около обитаемата зона на бялото джудже, тя трябва да е там. Разстоянието между обектите не

се променя, което предполага, че те са под влиянието на гравитацията на планетата, която се намира в близост.

Очаква се резултатите да действат като стимул за астрономите да търсят активно директни доказателства за планети около белите джуджета. „Обикновено в астрономията, ако намерим такъв обект, това означава, че е нещо често срещано, просто не сме го видели досега“, обясни проф. Фарихи.

Мръсният въздух влошава умствените способности

Качеството на въздуха може да окаже пряко влияние върху когнитивните функции, особено при възрастните хора. До този извод са стигнали китайски учени, след като сравнили състоянието на умствените способности с качеството на атмосферния въздух в градовете, където живеят изследваните. Резултатите са публикувани в The Lancet.

Учените изследвали здравето на 2812 възрастни, разделени в две групи. Първите живеели в градове, където се реализират програми за борба с вредните емисии в атмосферата, които набират популярност в Китай от 2014 г. Провинциите вече постигат годишно намаление на емисиите с най-малко 5%. Контролната група хора живеят в градове, където няма такива програми.

През 2014 и 2018 г. участниците в експеримента преминават през серия от сложни тестове, които разкриват когнитивните им способности. Осъществяване на тестовете през 2014 г. хората от градовете, в които не се изпълняват екологични програми, показали по-ниски резултати от тези, които живеели на места с по-чист въздух. При провеждането на тестването четири години по-късно тази разлика се увеличила. Въз основа на резултатите от експеримента според учените има пряка причинно-следствена връзка между качеството на въздуха и когнитивните способности.

От биологична гледна точка при мръсен въздух микрочастиците от замърсяващите вещества навлизат в човешкото тяло чрез кръвта или чрез дишане и предизвикват отравяне. Освен това замърсителите могат да се натрупват в тялото и да допринесат за отлагането на амилоидни плаки, които причиняват деменция.

Уважаеми читатели,

Поради големия интерес към в. „Аз-буки“ ви предоставяме възможност да закупите неговите броеве и от следните места:

Откриха 5000-годишна човешка кост в Темза

Графичният дизайнер Саймън Хънт се натъква на човешка бедрена кост в Темза, докато гребе с лодка из реката една сутрин. Вижда я върху камъчетата и скалите на речното корито по време на отлив и я взема със себе си.

Въглеродното датироване показва, че костта е на повече от 5000 години. Това означава, че е по-стара както от Стоунхендж в Обединеното кралство, така и от египетските пирамиди в Гиза.

По големината на костта археолог оценява височината на човека, на когото е принадлежала. Ръстът му е бил около 5 фута и 7 инча (170 см), но не е възможно да се каже дали е бил мъж, или жена.

„Изглеждаше много стара, но част от мен си мислеше – ами ако не е?“, разказва Саймън Хънт. Той поставя бедрената кост в прозрачна найлонова торбичка и я занася вкъщи, за да я покаже на жена си. След това се обажда на полицията, която поискала да покаже къде е намерил костта, за да разследват. Когато полиците отишли на мястото, приливът е дошъл и мястото е дълбоко под водата.

Полицията изпраща костта за лабораторно изследване, което трае няколко месеца. Установяват, че тя е на човек, живял в късния британски неолит – края на каменната ера. Експертите я датират между 3516 и 3365 г. пр. н. е.

„Хората смятат, че е странно, че я намерих в Лондон, но тогава не е имало Лондон“, припомня Саймън Хънт. Според него костта е била покрита с кал от Темза и затова е толкова добре запазена. Той се надява Музеят на Лондон да стане евентуален дом на костта, тъй като там има фрагмент от неолитен череп, датиран между 3645 и 3600 г. пр.н.е.

През годините Темза се оказва истинска съкровищница от исторически артефакти. Mudlarks – хора, които търсят ценни предмети, разположени на брега на реката, са открили много от предметите в колекцията на Музея на Лондон. Те трябва да имат лиценз от пристанището на Лондон, за да участват в такива дейности – без него е незаконно да се търсят артефакти от всякакъв вид.

СОФИЯ: Национален природонаучен музей, бул. „Цар Освободител“ 1 (понеделник – неделя от 10,00 до 18,00 ч.); подлез „Глиска“.
ПЛОВДИВ: Основно училище „Алеко Константинов“ (библиотеката), ул. „Божидар Здравков“ 3а, тел.: 032/62 56 73.

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ОБУЧЕНИЕ
ПО ПРИРОДНИ НАУКИ
И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ**

• година XX, 2012 • киевски 1

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-педагогическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

ФИЛОСОФИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

**ЧУЖДОЕЗИКОВО
ОБУЧЕНИЕ**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

8

24 февруари – 2 март 2022 г.

Падането на Браничевското княжество

*Откъс от „Браничевското владение
на братята Дърман и Куделин“*

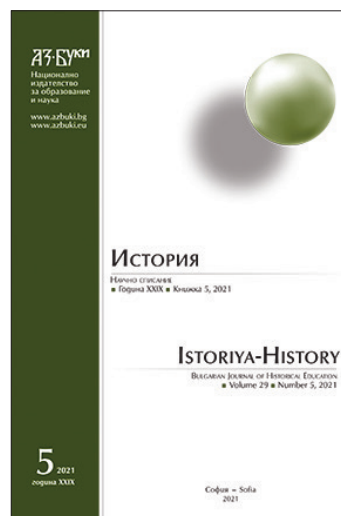
Д-р Тервел Попов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Браничевската област е присъединена към ранносредновековната българска държава в първите десетилетия на IX в. и остава в нейните граници близо два века – до 1018 г., когато заедно с всички български земи на юг от р. Дунав става част от Византийската империя. При кан Борис I Михаил (852 – 889) пределите на Белград (дн. гр. Белград в Сърбия) и Браничево (при дн. с. Стари Костолац в Сърбия) са включени в общия процес на християнизация на България. Белградската и Браничевската епископия се намират под юрисдикцията на Българската църква (Ivanov 1970, 553; Nikolova 2017, 55 – 58, 70 – 72). Вероятно районът на Браничево влиза в обширната военно-административна област на Ранносредновековна България с център Белград. През 886 г. Климент, Наум и Ангеларий са посрещнати от белградския управител – боритаркани Радислав (Gyuzelev 1969, 341; Andreev, Lazarov & Павлов 1994, 322). Белградската и Браничевската област са приемани от всички средновековни автори за част от българското политическо и етническо пространство. Показателно е, че според западните хронисти България започва от Белград на Дунав, а след всяко завладяване на Белград и Браничево унгарските крале добавят към титлата си „крал на България“.

След възстановяването на българската държава през 1185 г., Белградската и Браничевската област се превръщат в обект на съперничество между България и Унгария и неколкостранно преминават от едни ръце в други. В периода 1202 – 1204 г. бушува голяма българо-унгарска война. Сред петте епископии, които унгарците първоначално отнемат от България (Dujchev 1942, 48), несъмнено са Белградската и Браничевската (Zlatarski 1994, 181 – 182). Във връзка със завоеванията си в българските земи унгарският крал Имре (1196 – 1204) през 1202 г.

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

*Списанието се реферира и
индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: pdmitev@uni-sofia.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 5/2021

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Браничевското владение на
братята Дърман и Куделин / Тер-
вел Попов

Читалищни народни университети / Пенка Цонева

Развитие на Школата за запасни офицери от края на двадесетте години на XX век до края на Втората световна война (1928 г. – 1945 г.) / *Николай Павловски*

Хигиената като учебен предмет във възрожденското училище / *Владимир Терзиев*

ПОДХОДИ В ПРЕПОДАВАНЕТО

Presentism as a Research Strategy in Modern History of Education / *Leonid Vakhovskyi, Andriy Ivchenko, Tetiana Ivchenko*

Правата на човека в обучението по история и цивилизации в VIII клас / *Георги Якимов*

Метод „хексагон“ в обучението по история / *Красимир С. Кръстев*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Нов поглед върху социалната и културната история на ранния социализъм в Източна Европа / *Добринка Парушева*

Ново изследване за руското обществено мнение към Балканските войни / *Светослав Живков*

включва в своята титулатура „България“ (Knausz 1874, 163). Но успехите на Имре във войната не продължават дълго. Цар Калоян (1197 – 1207) прогонва унгарците от завземуте области (Nikov 1930, 123 – 124; Zlatarski 1994, 150; Dimitrov 1998, 118 – 121). В грамота на унгарския крал Андраш II (1205 – 1235) от 1231 г. са отбелязани заслугите на граф Тома, който при р. Морава участва във военните действия на Имре срещу българите (contra Bulgaros super fluvium Morowa) (Wenzel 1873, 231; Ninov 2015, 130). Важна роля в дипломатическите контакти на цар Калоян с Папството играе презвитер Власий, браничевски епископ (Andreev, Lazarov & Pavlov 1994, 60 – 62). В Дубровнишката грамота на цар Иван Асен II (1218 – 1241) от 1230 г. Браничево е отбелязано като център на административна област („хора“) в Българското царство (Ilinskiy 1911, 13; Bilyarski 1998, 259). По време на царуването на същия владетел са познати трима български браничевски епископи: Яков, Порфирий и Йоанукий (Bozhilov, Totomanova & Bilyarski 2010, 174).

Твърде рано Българският северозапад става сrediще на полусамостоятелно владение – княз Белота (Bellotta princeps) е силен властел, който през 1202 – 1203 г. води кореспонденция с папа Инокентий III (1198 – 1216). За локализацията на неговата резиденция има различни хипотези – Браничево, Белград, Бдин, Ниш (Bozhilov 1977, 81; Andreev, Lazarov & Pavlov 1994, 31 – 32; Nikolov 2011, 188 – 190), но липсват категорични данни коя е главната му крепост. При царуването на Борил (1207 – 1218) северозападните български земи се превръщат в огнище на сепаратизъм – срещу търновския цар избухва бунт в Бдин, потушен от унгарския ишпан Йоаким след тежки сражения (Nikov 1912, 121 – 134; Ninov 2014, 131 – 139). Бунтът се гатува различно – в 1210, 1211 или 1213/1214 г. (Ninov 2014, 131 – 139) Възможно е той да е обхванал не само Бдинската, но и Браничевската област. За това подсказва една грамота на унгарския крал Андраш II от 1217 г., в която се изброяват заслугите на кралския служител Орош, „които проявил отлично в много дела на кралството, както в него, така и извън него, и особено тези, които показал край крепостта Браничево (castrum Boronch) с благородните инструменти на войната“ (Nikov 1912, 124; Dimitrov 1998, 123; Ninov 2014, 138 – 139; Ninov 2015, 128). Съществува възможността Йоаким, който действа срещу бунтовниците от изток, да е подкрепен от втора унгарска армия, настъпваща от запад (Dimitrov 1998, 123 – 125; Ninov 2015, 128). В такъв случай разпространението на бунта против Борил на една обширна територия би обяснил трудността на българския цар да се справи сам с него и неговото решение да потърси помощ от Унгария. Също така не е изключено Орош да е участвал в поход на унгарците, чиято цел е била завоюването на Белградската и Браничевската област (Jiresek 1911, 292). Не трябва да се пренебрегва и хипотезата, че унгарската армия подчинява само Белград, а Браничево остава под властта на цар Борил (Dimitrov 1998, 122 – 124). Когато на търновския престол е могъщият Иван Асен II, няма прояви на сепаратизъм в Българския северозапад. След като Унгария отново завладява Белград и Браничево, двете области са управлявани от бившия руски княз, бана на Мачва Ростислав Михайлович (Nikov 1922, 38; Zlatarski 1994, 456; Fine 1994, 159; Dimitrov 1998, 166; Mishich 2004, 8), който се величае като „цар на българите“ (Nikov 1920, 191). Тези данни показват, че преди появата на Браничевско-

Дърман и Кугелин пак устояват на натиска на унгарците (Nikov 1918, 47; 51)). Показателен за силата на тяхното княжество е фактът, че магистър Георги бързо прекъсва в Олтения съпротивата на влашкия воевода отцепник Литовой (Лютовой), който е убит, а брат му Бърбат – пленен (Nikov 1918, 47, 51), но не успява да сломи браничевските боляри.

Данило II споменава и двамата братя като владетели на Браничевското княжество, но в унгарската грамота е посочен само Дърман: „отправихме се при Дърман на разговор с надежда за мир“, „един от съобщниците на Дърман“, „срещу Дърман“. Изглежда двамата велможи не са равностойни във властта и Дърман стои над брат си в управлението (Nikov 1918, 57; Krastev 2011, 140 – 141; Uzelats 2015, 119). Те са достатъчно богати, за да наемат във войската си срещу „много злато“ кумански и татарски отряди (Kolarov 1979, 216). В късни сръбски произведения се говори за голямото имущество на братята (Brankovich 2008, 264 – 265). Вероятно тяхното богатство се дължи на рудниците и златоносните реки във владението им (Uzelats 2015, 207). Рудни находища има в близост до Ждрело – при с. Мелница, с. Кучайна и гр., а топоними като Майдан и Рудник в близката околност на пл. Мали Вукан са свидетелство за рударска дейност (Milovanovich & Marjanovich 2020, 289 – 290).

Браничевските велможи разполагат със свое обкръжение от верни люде. Сред тях е плененият от магистър Георги неизвестен по име първенец, определен като *unum de sociis Dorgani*. Обикновено преводът на този пасаж е „един от другарите на Дърман“, но *socius* означава и „съобщник“, „съратник“. Вероятно отрядът на този военачалник е разбит от унгарците, но това не им помага да покорят владението на двамата братя.

През 1284 г. Ласло IV предоставя на бившия сръбски крал Стефан Драгутин (1276 – 1282) управлението на Мачванското банство (Chirkovich 2008, 6, 10 – 11; Uzelats 2015, 205). Този ход на унгарския крал най-вероятно е свързан със заплахата, идваща от Дърман и Кугелин (Krastev 2011, 138). Стефан Драгутин нахлува в земите на браничевските боляри, като използва цялата си войска, но походът му завършва неуспешно. Архиепископ Данило II пише: „И когато дошъл в тяхната държава, земята Браничевска, тъй като тази земя била твърде укрепена, не могъл никаква пакост да им стори, нито да ги прогони от тези прегели и отново се завърнал в своята държава“ (Kolarov 1979, 216). Заг това сведение вероятно се крие поражението, което търпи Стефан Драгутин. В последваща мощна контраофанзива двамата боляри настъпват в неговата област, като опустошават и присъединяват голяма част от нея към владенията си. Във военната им кампания участват многобройни татарски и кумански наемници (Kolarov 1979, 216). Татарските наемни отряди опустошават и плячкосват Мачванската област. Унгарска армия, предвождана от магистър Угрин, успява да ги отблъсне. В грамота от 1298 г., с която кралят на Унгария Андраш III (1290 – 1301) прави дарение на трима братя за техните заслуги, се споменава: „...когато татарите заели прегелите на Мачва (Tartari partes Macho obsedisent) и се вдигнали, за да смутят и наврегат на Наше Величество и да опустошат нашето Унгарско кралство, Матей, Павел и Михаил, синове на казания Урбан, възпламенявани от жарта на верността, заедно с казания магистър Угрин, техния господар, като преминали река Сава, отхвърляйки опасността за работите и личността си, мъжки се сражавали. Там казаният Матей, както ни събщи същият магистър Угрин, със своята военна част отсякъл главите на двамата татари и същият магистър Угрин ни донесе техните глави, когато бяхме тогава в Буга...“ (Nikov 1922, 60 – 61). В друга грамота на Андраш III от 10 ноември 1293 г. е посочена победата, която унгарският пълководец магистър Лаурентий печели над татарските наемни дружини, опустошаващи Мачва: „...през зимата, на втората година от нашата коронация, неверното племе на татарите дошло за грабеж в една неголяма част от нашето кралство, наречена Мачва (perfidia gens Tartarorum post coronationem nostram secundo anno circa uemet quandam particulam regni nostri Macho vocatam venisset ad spoliandum)“. Лаурентий се оплъчва на татарите, разбива ги и освобождава от плен голям брой християни (Szentpetery 1982, 125). И в двете кралски грамоти се говори за татари, които разоряват Мачва и водят неуспешни сражения с унгарците. Най-вероятно те визират едно и също събитие – военната кампания на браничевските велможи. Данило II отбелязва, че именно Мачванското банство, управлявано от Стефан Драгутин, е засегнато от тяхното нападение: „И тези [Дърман и Кугелин], виждайки насието на този благочестив крал [Стефан Драгутин] против тях, събраха около себе си много войска от татарския народ и от кумани, давайки им много злато. И тези са нападнали еднородно държавата на благочествия крал Стефан [Драгутин]. И тогава, завоювайки много земи от неговата държава и силно нападайки го, му причиняваха големи пакости“. Александър Узелац, опирайки се на данните в документа от 10 ноември 1293 г., че татарските отряди нахлуват в Мачва през зимата, на втората година от коронясването на унгарския крал (Андраш III заема престола на 23 юли 1290 г.), датира похода на Дърман и Кугелин през зимата на 1291 – 1292 г.

Пълния текст четете в „История“, кн. 5, 2021 г.

Проблемът за девиантното поведение в изкуството

*Откъс от „Превенция и корекция
на девиантно и делинквентно поведение,
отразени в изкуството:
оценка на анализ по алгоритъм“*

Даниел Полихронов

Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Пресечните точки между превантивната и корекционната педагогика и изкуството се разглеждат в редица наши и чужди научни публикации – Borisova, V. (2001); Hughes, J. (2005); Venable, B. (2005); Boyadzhieva, N. & P. Miteva (2008); Gospodinov, V. (2010); Djurichkovic, A. (2011); Kuzmanova-Kartalova, R. & P. Legkostup, (2012); Nuytiens, A. (2012); Nikolova, M. (2017); Doncheva, Y. (2019, 2020); Vasileva, R. (2020) и др. Основният фокус на теоретико-емпиричните изследвания обаче е осъществяването на превантивно-корекционна и възпитателна дейност чрез изкуството. Проблемът за отражението на превенцията и корекцията на девиантното и делинквентното поведение в изкуството не е нов, но приложението му е все по-налагащо се. В България е недостатъчно изследван във, а не чрез различните видове изкуство по предназначение, сред които са: литературата, фотографията, музиката, киноизкуството, танцът, балетът, театърът и други. Не е разглеждан професионално задълбочено и с оглед обучението, насочено към различните социални групи, към спецификите на тяхната национална идентичност, към сферите на влияние, особеностите и връзката, общото и различното във видовете изкуства, традиции и поведение, върху които е основана приобщеността им като етнос. Защото националната идентичност и връзката ѝ с видовете изкуства, интерпретирани през погледа на студенти, обучавани във Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, има за цел да утвърди новите тенденции в обучението и възпитанието на деца, склонни към девиантно и делинквентно поведение.

Неограниченият достъп до информация, непрецизираните примери от медиите, зачестилата колебливост и неустойчивост на семейството, ангажираността на родителите и малкото време за общуване, невинаги приложимите форми за иновация, търсени от училищата и

Заглавието е на редакцията

www.pedagogy.azbuki.bg

*Списание се реферира
и индексира в Web of Science*

Главен редактор

Проф. д-р Галин Цоков
E-mail: galin.tcokov@pfpn.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogy@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Педагогика“,
кн. 6/2021:**

**ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ
ПРОНИКНОВЕНИЯ**

Типология на творческите задачи и мястото им в обучението по математика / *Севдалина Георгиева*

Превенция и корекция на девиантно и делинквентно поведение, отразени в изкуството: оценка на анализ по алгоритъм / *Даниел Полихронов*

Диагностициране на усвоените знания по литература при учениците в IV клас чрез тестова проверка / *Ива Стаменова*

Стигма и социални дистанции при зрелостници спрямо хора с психични разстройства / *Симеон Сапунджиев*

Създаване и история на Виенския педагогийум / *Димка Иванова*

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Помощник-учителят през периода на Българското просвещение и в нашето съвремие / *Йосиф Нунев*

ЧУЖДЕСТРАННИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

A Study of Parents' Readiness to Raise Children with Intellectual Disabilities / *Maryana Buinyak, Svitlana Myronova*

Psychological, Pedagogical and Organizational Peculiarities of the Development of Students' Volitional Qualities as a Factor of Success in Learning / *Nadiia Vientseva, Olena Karapetrova*

Teachers' Perspective on the Educational Implications of Online Teaching / *Julien-Ferencz Kiss, Florica Orban, Laurențiu Măndrea*

КНИЖНИНА

Психолого-педагогически правила, модели на добри практики и препоръки при работата и обучението на деца и ученици с поведенчески разстройства / *Дора Левтерова-Гаджалова*

IN MEMORIAM

In Memory of Prof. Emilia Rangelova (1940 – 2021) / *Inna Fedotenko*

Проф. д-р Гинка Димитрова – педагог по призвание и професор в Алма матер / *Нели Бояджиева*

липсата на регламентирана отговорност за това кой трябва да наблюдава и реагира при подобни прояви, предопределят повишената агресивност и податливостта на изкушения. Динамиката на социалните процеси предполага развитието на тези проявления, непредвидимите изяви, задълбочаването им и методите и формите за въздействие.

Това налага необходимостта подготовката на специалистите за работа по превенция и корекция на девиантно и делинквентно поведение да бъде съобразена със съвременните иновативни форми на въздействие, чрез които изкуството влияе върху поведението на личността. Уточняването и разширяването на компетентностите на студентите, подготвяни за работа в сферата на превенцията и корекцията на девиантното и делинквентното поведение, има за цел да утвърди търсещия творчески подход при подбор и анализ на произведенията на изкуството.

Целта на настоящото изследване е да се интерпретира проблемът за превенция и корекция на девиантно и делинквентно поведение, отразен в изкуството, през погледа на студенти, подготвяни за работа в сферата на превенцията и корекцията на поведение, отклоняващо се от моралните и правните норми. За уточняване и разширяване на компетентностите на студентите в семинарните занятия по дисциплините „Превантивна педагогика“ (ОКС „бакалавър“, редовно обучение, VII семестър), „Социална работа с хора с девиантно и делинквентно поведение“ (ОКС „бакалавър“, редовно обучение, V семестър) и „Педагогика на ресоциализацията“ (ОКС „магистър“, редовно и задочно обучение, II семестър) е поставена задача за анализ на произведенията на изкуството. Основно изискване е произведенията на изкуството тематично да бъдат свързани с проблема за девиантното и делинквентното поведение и тяхната превенция и корекция. Предложен е алгоритъм за анализ, като основен акцент се поставя върху особеното внимание и личното виждане в интерпретацията на проблема при неговото определяне и разчитане. Той няма за цел да служи като матрица за разрешаване на различни възникващи ситуации, а напротив – да стимулира и провокира студентите да проявяват творчество, задълбочено да вникнат в проблема и критично да го интерпретират.

Алгоритъмът е авторски. Конструиран е върху основата на методически идеи за филмов анализ и анализ на литературно произведение – по Dobrev, D., R. Yoveva, E. Dobrev, O. Kovachev, A. Alipieva, L. Popova (1994); Yoveva, R., D. Dobrev, O. Kovachev, A. Alipieva, L. Popova (1994); Georgiev, N. (1994); Dimitrova, M. (1995); Kirova, M., N. Chernokozhev (2000); Bakardzhieva, M., A. Damyanova, A. Licheva, N. Chernokozhev, M. Yanakieva (2002); Manov, B. (2003); Naydenova, V. (2006); Stefanov, V., A. Panov (2010); Radev, R. (2015); Georgiev, N. (2017) и др. Мотивацията за разработването му е провокирана от необходимостта за създаването на точни критерии и показатели за анализ с цел улесняване на студентите и други потребители. От друга страна, се дава възможност да се събере достатъчно емпиричен материал относно спецификата на анализирания образователен продукт, което ще даде възможност за разработването и усъвършенстването на алгоритъма при необходимост. Той дава възможности за развитие на интерес към други теми съобразно

спецификата на превантивната педагогика и запълване на някои неработени „ниши“ в тази област.

Алгоритъм за анализ на произведение на изкуството

1. Обзор на периода – естетизация и идеология; основни теми в периода; типични герои; жанрът в тази епоха; съвременна оценка на направлението в общочовешки план.
2. Сфера на житейско проявление на изобретения модел.
3. Творческа история и предистория.
4. Анализ на заглавието.
5. Жанрова определеност; жанрова характеристика.
6. Събитие, случка, представени в сюжета.
7. Композиционно изграждане; структурни особености – начин на изграждане.
8. Основна тема и идея.
9. Основен конфликт, вложен смисъл в него и развитието му.
10. Изводи от съпоставката между фабула, сюжет, тема и идея.
11. Художествено време и пространство, символни значения.
12. Изграждане на персоналната система – как героите носят и спомагат за развитие на основната идея:
 - символика в имената на героите;
 - психолого-педагогическа характеристика;
 - „Индикатори за определянето на едно поведението като девиантно“ (Manasieva 2003, 53):
 - нагласи към себе си и обкръжаващата социална среда;
 - ценностна система;
 - отношение към моралните и правните норми;
 - степен на нравствена възпитаност;
 - поведенчески модели за удовлетворяване на потребностите;
 - използвани форми на утвърждаване в обществото.
 - послания на автора, вложени в образите и поведението на маргиналите¹⁾.
 - речеви особености на изказа;
 - обществена реакция;
 - оценка от другите герои;
 - самооценка;
 - промяна в характера – стъпките на промяната, етапите, моменти, възходящо или низходящо, видими белези и проявления;
 - как е представена вътрешната еволюция – позитивно или негативно;
 - има ли форми на съпротива – мащаб на участие на потърпевшия – движение (видимо, вътрешно, външно);
 - средствата, с които е разкрито всичко това – словесно, виртуално, абстрактно, метафорично;
 - съвременна оценка.
- Състояние на проблема:
 - причини;
 - фактори – семейство; училище; социална среда (улицата) – влияние, принос, конфликт;
 - форми на отклонения в социалното развитие (Manasieva 2003, 53):
 - конкретни прояви;
 - нарушени обществените изисквания;
 - степен на увреждане на интересите на околните и общността;
 - затруднения на интегриране в социума.
 - идеи за корекция (методи, форми и средства) и очаквани резултати.
- Позиция и отношение на автора – новаторство и принос в историческото развитие на изкуството и литературата.
- Приложимост в българска среда.

При анализа на поведението на маргиналните образи е необходимо да се направи едно уточнение. Това е художествена творба. Необходимо е да се търси не само негативното, нестандартното и различното, независимо че „съвременното изкуство усилва кризата на идентичността, в която все по-често изпадат съвременните общества и отделните индивиди“ (Stefanov 2004, 24). Тези образи са изградени и художествено обогатени от автора, сценариста или режисьора, за да подчертае и доведе до послание за истинския живот. Не трябва да има увличане в негативното, защото негативът е даден, за да подсили позитива. „Изкуството следователно е нещо, което не съвпада нито с външния обективен природен и социален свят, нито с вътрешния субективен свят на личността. То се ражда и съществува на границата между тези два свята като тяхно специфично опосредстващо, противодействащо звено“ (Stefanov 2004, 102).

В педагогическата практика все по-настоятелно се налага изискването за търсене

и приложение на въздействащи методи и форми за вникване в света на хората с девиантно и делинквентно поведение. Поставят се въпросите: „Кое те ни допуска да видим?“, „Как изглежда там (в техния свят)?“, „Каква е ценностната им система?“, „Доколко тя е морално затворена и влиза в диалог или в конфликт с нашата?“, „Какъв е стремежът на тези хора да изчистят деформациите на приетата и призната от обществото ценностна система?“, „Какви опити правят да идентифицират себе си и да намерят подход за интеграция в нея?“. С подобна оценка на героите и диференцирането им като личности в обществото и като художествени образи – с тяхната нестандартност, но и жизнена борбеност, с позитивите, които са способни да променят житейската ни реалност, всяко произведение на изкуството, оценявано по този алгоритъм, би било полезно в бъдещата педагогическа практика.

В нашия свят по-забележимо е онова отклонение, което се явява страдание за носителя си. Психоаналитичният поглед „търси да открие психичните сили, мотивиращи твореца – и ги открия в несъзнаваното. [...] В срещата между несъзнаваното на творец и това на възприемащия произведението му се крие и немалка част от силата на въздействието, което има художествената творба“ (Atanasov 2017, 7). Затова както при анализа на произведение на изкуството, така и при работата с конкретни житейски случаи в педагогическата практика, специалистите трябва да се пазят от едностранчивостта.

Филмите, избрани от студентите, са с различен жанр – комедия, грама, екшън, фантас-тика, криминални, приключенски, биографични, исторически и анимационни. Те са с различна страна на произход – български, френски, английски, американски, немски, руски, естонски и други. Част от заглавията са: „Питър Пан“ (2003), „Училищни джунгли“ (1955), „Вълчицата“ (1965), „На учителя с любов“ (1967), „Пипи Дългото чорапче“ (1997), „Таралежите се раждат без бодли“ (1971), „Робин Худ“ (2010), „Всичко е любов“ (1979), „Вчера“ (1988), „Батман. Черният рицар“ (2008), „Обществото на мъртвите поети“ (1989), „Опасен ум“ (1995), „Най-добрата професия на света“ (1996), „На учителя с любов 2“ (1996), „Добрият Уил Хънтинг“ (1997), „Снайджърмен“ (2002), „Хористите“ (2004), „Полу-Нелсън“ (2006), „Гласове на свободата“ (2007), „Клас“ (2007), „В класната стая“ (2008), „Силен завинаги“ (2008), „Отчуждение“ (2011), „Внедигри в час“ (2012), „Животът на Пи“ (2012), „Урок“ (2014), „Момиче като нея“ (2015), „Проклятието на Даунърс Гроув“ (2015), „Морис от Америка“ (2016), „Училището. Най-лошите ми години“ (2016), „ХІ“ (2015), „ХІІ клас“ (2017), „Чудото“ (2017), „Роди се звезда“ (2018), „Лошо образование“ (2019).

Други произведения на изкуството, избрани от студентите, са: книгата за деца на Сър Джеймс Матю Бари „Питър Пан“ (1904), стихотворението на Н. И. Вацаров „Песен за човека“ (1939) и песента на БТР „Спасение“ (1998).

Представянето на идеята за алгоритъм, по който бъдещите педагози трябва да търсят форми за наблюдение и работа върху личности с девиантно и делинквентно поведение, е интересно с интерес и готовност да правят опити за анализ на произведение на изкуството преди директната им среща с конкретни примери в живота. Впечатление предизвиква интересът и предпочитанието им това произведение да бъде синтетично изкуство (филм), което предстои да се доизяснява като основание, но предположението е, че в него биха намерили всички възможни средства на художественото изображение. Желанието им да извършват подобна дейност, се доказва и от изразената готовност те самите да подберат и анализират произведение на изкуството по свое предпочитание.

Представени са анализи на произведения на изкуството от 36 студенти. Тяхното разпределение по образователно-квалификационна степен (ОКС) и специалност е представено в таблица 1.

Таблица 1. Разпределение по ОКС и специалност

Специалност, Профил/ магистърска програма, Дисциплина	Относителен брой	%
Специалност „Педагогика“, профил „Превантивна и корекционна педагогика“, дисциплина „Превантивна педагогика“ (задължителна)	11	30,56%
Специалност „Социални дейности“, профил „Клинична социална работа“, дисциплина „Социална работа с хора с девиантно и делинквентно поведение“ (избираема)	18	50,00%
Специалност „Социални дейности“, програма „Еразъм+“ дисциплина „Социална работа с деца в институции от интернет тип“ (задължителна, на английски език)	1	2,78%
Общо студенти в ОКС „бакалавър“	30	83,33%
Магистърска програма „Педагогика на девиантното поведение“, дисциплина „Педагогика на ресоциализацията“ (задължителна)	6	16,67%
Общо студенти в ОКС „магистър“	6	16,67%

По отношение на разпределението на студентите по пол: преобладават жените – 30 (83,33%). Мъжете са 6 (16,67%).

Разпределението на студентите по произход (в зависимост от тяхната националност) е представено в таблица 2.

Таблица 2. Разпределението на студентите по произход

Национална държава	Относителен брой	%
Република България	32	88,89%
Република Сърбия	2	5,56%
Република Албания	1	2,78%
Федерална република Германия	1	2,78%

Видно от таблица 2 е, че 4 (11,11%) от студентите са от други държави. Техният национален произход е различен от българския. Анализите на произведения на изкуствата са представени на български – език, различен от техния майчин. Това се отнася и за студента по програма „Еразъм +“, чийто анализ е представен на английски език, а майчиният език е немски.

Алгоритмичният характер на поставената задача насочва към оценка на представените анализи на произведения на изкуството върху основата на таксономията на В. Беспалко (1989). Таксономията на В. Беспалко е научен инструментариум за обективно измерване на учебните постижения по 4 равнища на усвояване:

- „ученическо равнище“ (Bespalko 1989, 55 – 56), или „действие за узнаване“ (Petrov 2016, 115) – най-ниско;
- „алгоритмично равнище“ (Bespalko 1989, 55 – 56), или „репродуктивно алгоритмично действие“ (Petrov 2016, 115);
- „евристично равнище“ (Bespalko 1989, 55 – 56), или „продуктивно действие от евристичен тип“ (Petrov 2016, 115);
- „творческо равнище“ (Bespalko 1989, 55 – 56), или „продуктивно действие от творчески тип“ (Petrov 2016, 115) – най-високо.

Оценката на студентските анализи върху основата на таксономията на В. Беспалко е представена в таблица 3.

Таблица 3. Оценка на анализите на студентите по таксономията на В. Беспалко

Равнище	Относителен брой	%
Творческо	2	5,56%
Евристично	14	38,89%
Алгоритмично	11	30,56%
„Ученическо“	9	25,00%

Таксономията на Б. Блум (1956) оперира с 6 когнитивни категории за постигане на образователните цели: знание, разбиране, приложение, анализ, синтез и оценка (Bloom 1956, 201 – 207). Съотнесени към тази таксономия, резултатите от анализа на произведения на изкуството на студентите са представени в таблица 4.

Таблица 4. Оценка на анализите на студентите по таксономията на Б. Блум

Категория на постигане на образователните цели	Относителен брой	%
Оценка	2	5,56%
Синтез	14	38,89%
Анализ	11	30,56%
Приложение	7	19,44%
Разбиране	2	5,56%
Знание		

Ревизията на таксономията на Б. Блум (Anderson, Krathwohl 2001) заменя статичните предметни категории с „думи за действия“, които описват познавателните категории за постигане на образователните цели. Върху основата на тази динамична ревизия на таксономията може да се направят следните изводи и обобщения за резултатите на студентите от изпълнението на поставената задача.

- Анализите на 2 (5,56%) от студентите може да бъдат съотнесени към най-ниските категории на постигане на образователните цели – *запомняне и разбиране*.

Те *познават* и *разбират* основните термини, означаващи понятията за превенция и корекция на девиантно и делинквентно поведение. Показват умения за тяхното *тълкуване, сравнение и обяснение* на различните девиации и деликти. Правилно ги илюстрират с примери от анализирани произведения на изкуството.

- Към категорията *приложение* може да се определят 7 (19,44%) от анализите. Студентите умеят да *прилагат* концептуалните знания, получени от лекциите и упражненията по изучаваните дисциплини. Те *изпълняват* зададения алгоритъм, като правилно свързват концептуалните знания за термините, класификациите, методите, принципите, теориите и моделите и ги *субсумират* към фактите от анализирани произведения на изкуството.
- На равнище *анализиране* достигат 11 (30,56%) от представените работи. Студентите показват умения да *диференцират* девиациите и деликтите. *Организируют* изложението си чрез обяснение на поведението на техните извършители, като го *съотнасят* към причините и факторите, довели до тези прояви.
- Преобладаващият брой анализи на студенти – 14 (28,89%), може да бъдат съотнесени към категорията *оценяване*. Те съдържат елементи на синтез. Студентите показват умения да *оценяват* фактите и явленията, като извършват *проверка* и проявяват *критично отношение* към предложените от автора идеи, методи и средства за превенция и корекция на проявеното девиантно и делинквентно поведение от героите.

– Анализите на 2 (5,56%) от студентите достигат най-високата категория *създаване на нови знания*. Те *генерират инсайтни решения* и *проявяват творчество* при изпълнение на поставената задача. Единият от студентите предлага свой алгоритъм за анализ на избраното от него произведение. Впечатляват изводите и обобщенията относно девиациите и деликтите във филма „Животът на Пи“, до които достига студентът от Германия.

Използването на подобен алгоритъм за анализ на произведение на изкуството с изведени критерии и показатели води до удовлетворяващи резултати. Въпреки различните критерии в двете таксономии – на В. Беспалко и Б. Блум, се наблюдава тенденция за горни точки в съдържателно отношение. Доказателство за това са писмените работи, в които обединяването на категориите от студентите им дава възможност да ги използват като реperi в оценяването на анализирани от тях произведения на изкуството. Регистрираната тенденция за близост в таксономии на двамата автори провокира към бъдещо изследване от гледна точка на дидактиката.

Съдържателният анализ на представените от студентите анализи показва, че студентите правилно се ориентират в подбора на произведения на изкуството, като се застъпва широк спектър от прояви на девиантно и делинквентно поведение – бягство от дома, от училище и от специализирани институции, скитничество и просия, непристойно или хулиганско поведение на обществено място, прояви на насилие, агресия и тормоз, употреба на психоактивни вещества, повреждане на обществена или частна собственост; престъпления против личността, престъпления против собствеността, престъпления против финансовата, данъчната и осигурителната система, документни престъпления, общоопасни престъпления и други. Произведенията на изкуството са отражение на реалния живот, но естествено, пречупени през художественото виждане на творците. Така пресъздадена, тази житейска реалност чрез изкуството има цел да въздейства върху човека в друга, по-висша форма на духовна и житейска реализация, променяйки го.

Конкретните идеи на студентите за превенция и корекция на девиациите и деликтите, проявени от героите в анализирани произведения на изкуството, включват:

- *форми* – ателие, работилница, тренинг, занимания по интереси;
- *словесни и интерактивни методи* – беседа, казус, форум театър, конфликтни и възпитаващи ситуации, личен пример, подражание, наказание;
- *средства* – арттерапия, медитация, спорт (в т.ч. източни бойни изкуства), настолни игри и други.

Прави впечатление, че в предложенията си студентите се ръководят от научните текстове, препоръчани в обучението им (Rangelova 2000; Rangelova, Mehandzhiska, 2009). В един от анализите на студентите се препоръчва по-голяма активност и общуване в социалните мрежи. Направена е препоръка и за провеждане на медикаментозно лечение.

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 6, 2021 г.

Концепцията за човешка сигурност

Откъс от „Humanistic Perception of National Security – a Basic Concept for Security and Defense Education and Training“

Assoc. Prof. Elitsa Petrova, DSc.

Prof. Stoyko Stoykov, DSc.

Vasil Levski National Military University, Bulgaria, Veliko Tarnovo

Introduction

The basis of the humanistic perception of national security is placing the individual as the main object of protection, which makes it possible to identify the threats directed him as accurately as possible. On this basis, what we call a new perception of national security is formed, allowing the parallel solution of the following tasks: prevention of military confrontation and conduct of military action; prevention of conditions and prerequisites for major industrial accidents; limitation of the harmful ecological impact; developed civil society; preventing economically unprofitable processes; preserving the cultural and historical heritage of the nation; preventing the loss of social benefits in education and health; prevention of loss of territory. This perception of security also leads to the formation of different types of security.

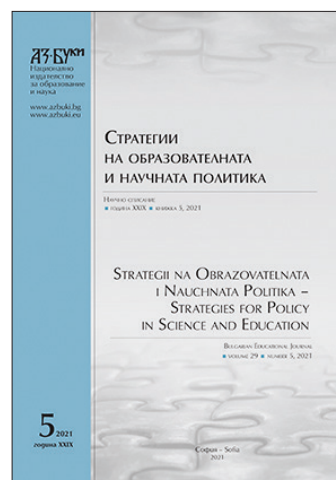
1. The humanistic perception of national security

In the era of multiplying and escalating risks, both at national and international level, security of individual – popularly known as human security from pervasive threats and fears become an area of intellectual discourse and policy debate. More recently political theorists tried to develop a concept of human security based on the concept of human development and human rights but the matter is further complicated by the process of globalization and the high social costs associated with it. (Venu Menon, Sudha 2007)

The concept of human security is a new school of thought on international security issues, which emphasizes global threats in today's world, such as poverty,

infectious diseases, environmental threats, genocide and other atrocities, different types of violence, weapons of mass destruction, terrorism and transnational organized

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

*Списание се реферира
и индексирва в Web of Science;
The Philosopher's Index*

Главен редактор

Чл.-кор. проф. д.т.н.

Христо Белоев

E-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 5/2021:**

**НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
И ПАРАДИГМИ**

Двойното съляпо рецензиране в научната периодика в сферата на хуманитаристиката – аспекти на използването на Publons в България / Асен Кожухаров, Атанаска Чолакова

Humanistic Perception of National Security – a Basic Concept for Security and Defense Education and Training / *Elitsa Petrova, Stoyko Stoykov*

ОБРАЗОВАНИЕТО В ИНФОРМАЦИОННОТО ОБЩЕСТВО

Higher Education in a Pandemic: Global Implications Based on a Case Study from Bulgaria / *Albena Stefanova, Georgi Zabunov*

Иновативни образователни практики и политики чрез прилагане на геоинформационни системи и технологии / *Климент Найденов*

РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Дискуссионни моменти, свързани с обучението по статистика като дял от математиката в училищното образование / *Маргарита Ламбова, Ваня Стоянова*

Анализ на жизнения стандарт на населението и фактори за неговото развитие / *Лора Рашкова*

Necessity for Inclusion of Bad Posture Corrective Exercises Sets in Physical Education and Sport Classes at Bulgarian Universities / *Petya Hristova*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Една рекапитулация на изследвания върху интеркултурните отношения. Какво следва от това за образованието? / *Пламен Макариев*

crime replace traditional security threats, such as internal and external conflicts and wars between nations and societies. Human security includes economic security, food security, health security, environmental security, personal security, public and political security. (United Nations Development Program, 1994). It is a paradigm focused on understanding global human vulnerabilities, including different scientific areas as security and defence, international relations, strategic management, human resource management, human rights protection. Even in the ancient period of Greek philosophy, the question of security arose with the definition of security given by Epicurus as “the absence of anxiety” – common problem for Epicurean ethics, where violence is commented on, the presence or absence of it is directly related to the idea of happiness and the good life. Security, described as “ataraxia”, has its connotative meaning associated with the battlefield and denotes a person who can control the emotions of fear and anxiety. Epicurus concluded that “ataraxia” is a softer term for security than the word “asphaleia”, which is often used to describe military success. Over time, the security debate from “ataraxia” to “asphaleia” shifted the definition from anxiety to the idea of happiness, emotional harmony to redefinition, interfering with defence and military power to the idea of freedom and good life (Baev 2017).

The concept of human security leads to the emergence of two main scientific directions – “freedom from fear”, which reduces human security to protect individuals from violent acts, conflicts and aggression and recognizes that these threats are related to poverty, economic and social inequality, lack of state capacity for democratic governance and “freedom from scarcity” scientific direction, which advocates a holistic approach in achieving human security and claims that the threats that concern security globally should be extended hunger, food shortages, threats of disease and natural disasters since as they are an integral part of human insecurity.

UNDP human development report stated that more human security means investing in human development peace-keeping and cooperation between countries. According to the report, the scope of global security includes threats in seven areas: (United Nations Development Program 1994)

- Economic security
- Food security
- Health security
- Environmental security
- Personal security
- Community security
- Political security.

In 2001, a report by the International Commission on Intervention and State Sovereignty paid attention that addressing the root causes of humanitarian crises – economic, political or social is a more effective way to ensure the long-term security of individuals, the protection of the individual and individual well-being is more important than the protection of the state and a collective perception of the deepest social issues is needed to prevent humanitarian crises.

Human security also includes human rights and their respect as the right to self-determination, cultural identity, access to education and health care, respect for human dignity, the right to a dignified life. As the goals of humanism expand, humanitarian aid and support are added to human security, as a set of conservation and protection interventions, a means of strengthening peace and a starting point for tackling poverty, conflicts and crises of various kinds. In the modern complex system of international relations, dependencies and alliances, economic security is also a part of national security. Improving

the well-being and quality of life of people is a value of national and European importance (Todorova 2019). A country's economic capabilities largely determine its defence capabilities and due to which more economic security means more national security. Economic security, as part of human security, is the ability of the state to guarantee the population a stable income or other resources in order to maintain the necessary standard of living and reproduction of the population, receiving health, educational and social care now and in the future and includes long-term solvency, guarantee and predictability of the future cash flow, job security, cash support for unemployed citizens.

Undoubtedly, the perception of security should be connected with the geographical location of the country or region. This is also indicated in works by Vladko Ivanov, who combining the chronological and the thematic historical traces the course of world events and the work of several generations in Europe in order to highlight and analyse the key moments concerning the security of different countries and regions. Considering geopolitical reorientations in the XX century, a number of positions imposed by the great alliances, which are an instrument for strategic influence and management of global security processes were summarized. (Ivanov 2011)

2. The art of defending a nation by military means and resources

National security is mainly concerned with the management of physical threats and military capabilities, which is why it is often understood as the capacity of a nation to mobilize military resources to secure its borders and deter or successfully protect them against physical threats, including military aggression and attacks by terrorist groups. The security as a fundamental value in our society (Daase 2010). National security includes the protection of human rights and freedom, as well as national values, in peacetime and in time of war. Considering the nature of recent changes in the modern security environment, it can be noted that by applying a balanced combination of military and non-military instruments, the security can be increased.

The word "war" comes from the old German word "werran" – "to confuse or cause confusion" and expresses a state of open armed conflict between political entities such as sovereign states or between rival political or social factions within a state. The term is connected with armed hostilities between two or more states or groups; any situation in which there is strong competition between opposing parties or a struggle against something; a situation in which different systems compete very strongly with each other. (Cambridge Dictionary, 2021) The word comes from the Old English word "wyrre, were" – "large-scale military conflict", from the Old French word "were" – "war, difficulty, dispute; hostility; battle", Old German – "werran" – "to confuse". The modern reference dates to 1775 as a "warpath", with a reference to the North American Indians (Etymonline Dictionary 2021).

The first armed conflict in the history of the world, recorded by eyewitnesses, was the battle of Megiddo in 1479 BC between Thutmose III (1458 – 1425 BC) from Egypt and a union of former Egyptian territories. The Hebrew name for Megiddo is Armageddon, well known from the biblical Book of Revelation as the site of the last battle between good and evil and began to be used as a general term for a dramatic situation involving the end of the world (Mark & Joshua 2009). The history of one of the earliest civilizations, that of Mesopotamia, is a chronicle of almost constant strife. Even after Sargon the Great of Akkad united the region under the Akkadian Empire, there was still a war to quell riots or repel invaders. In China, the Zhou dynasty rose through battle in 1046 BC. The same pattern applies to other nations, whether the success of Scipio Africanus (236 – 183 BC), the defeat of Carthage, and the rise of Rome or that of Philip II of Macedon are cited (382 – 336 BC) in the unification of city-states in Greece. Rival armies of opposing nations have historically settled political disputes on the battlefield. (Kaufmann, Walter & Kaufmann, Walter Arnold & Baird, Forrest E. 1996)

In military science, the defence refers to all military resources and the art of defending a nation and territory from external attack, preventing damage to human or resources. Active defence is associated both with the ability of a country's government to form and maintain land forces, naval forces and military aviation to defend a country, and with the ability these forces to be used also in the event of an attack by other countries.

Defence is an action against attack, a set of means of protection from the enemy, actions to ensure the country's defence, system of means and actions for protection of the population in case of disasters, an argument or explanation that we use to prove that we are not guilty of something. (Cambridge Dictionary 2021) The word dates to the early 1300s, meaning "action to guard or prevent attack or injury"; "act of defense by combat"; derived from Old French "defense" and from Latin "defensus", with meaning – "something protected or forbidden". The meaning of "science of defense against attack" dates to the mid-1600s. The term was used until 1935 as a euphemism for "national military resources" and like "man of defense", "warrior" (Etymonline Dictionary, 2021).

The history of modern civilization has proven the need for people to work together, to unite their efforts, which leads to cooperation in achieving common goals. The new century requires organizations with a new vision, mission and a new direction in which to direct people's efforts. The experience of armed conflicts shows that the real balance of forces of the warring parties is determined not so much by the potential as by the realized combat capabilities of the opposing groups (Marinov 2013).

Therefore, one of the most significant challenges facing modern society is the uniqueness of training in the field of security and defence and the acquisition of the military profession.

The degree of participation of the army in public life in solving the general tasks of the state is limited by the social nature of the socio-political system and is realized only to the extent that public authority is interested. It is conditioned, by the level of consciousness of the servicemen, by their motives for activity, their political maturity and their responsibility for the development of society; by the ability of the army to position itself as an organized and well-equipped force to help overcome difficulties; from the culture and education of military specialists; from moral and discipline as necessary prerequisites for the successful solution of the tasks; from the level of development of the society, from its potential possibilities, from the difficulties it encounters (Dimitrov 2015).

3. Uniqueness of the military profession and training in the field of security and defence

The uniqueness of the military profession lies in its function of protecting people and peace standing higher than the function of personal safety. The functioning of the army as part of society is realized through certain types of its activities, which are aimed at regulating specific functional relations.

The military profession is a unique one that includes a number of elements of paramount importance in shaping the character of the practitioner (Sarkesian & Connor, Jr. 1999). It is based on expertise and continuing education designed to maintain continuing professional competence; a system of values bound to society, which perpetuate its professional character, and which create and maintain legal relations in society. Beyond war actions, the armed forces are used to help education, health care, utilities, logistics, disasters and accidents, protection of state economic interests, social ceremonies guardians of national honour and dignity. The term “military” is relating to the armed forces meaning “soldiers” from 1757, and “military man” from 1736. (Cambridge Dictionary, 2021) The term appears in the middle of the 15th century, meaning “soldiers”, and comes from the Latin “of soldiers, of war, of military service”, and of the Etruscan – “one who marches in a detachment”, connected with the Sanskrit word “melah” – “assembly”, and the Greek word “homilos” – “assembly, crowd”. From 1737 the word is known for its meaning – “a man who becomes subject to military service” (Etymonline Dictionary, 2021).

Opportunities to maintain, train and develop armed forces is one of the most complex activities known to mankind, as it requires: identifying and developing strategic, operational and tactical capabilities adequate to counter the threats identified globally; conducting strategic, operational and tactical exercises, where the acquired capabilities can be used; identification of concepts, methods and systems for training; creating a military training structure that uses and applies concepts, methods and systems as efficiently and effectively as possible; integrating these concepts, methods and systems by providing military education and training in practice in a simulated combat environment; establishment of military logistics systems, including the provision of health services, rehabilitation of wounded personnel, repair of damaged facilities, demobilization and peacetime activities.

The term “military staff” etymologically derived from Old English “stæf” as “stick used as a weapon, personnel”, probably originally “stab” from Proto-Germanic and Gothic “staffs” – “element, stem, to support, to place firmly” and the Old Lithuanian “stabas” – “pillar”. The meaning as “a group of military officers assisting a commander” has been attested since 1702 (Etymonline Dictionary 2021). Military activity is a complex social phenomenon. The content and forms of military activity are constantly changing and evolving. Its analysis includes both the military experience of the past and contemporary military activity. Military activity is carried out in the form of armed struggle, combat duty, combat and moral and psychological training of troops, management activities of headquarters and other bodies of military management, training of military personnel, military research and more. forms of military activity that are inextricably linked (Dimitrov 2015).

Throughout history, the character and organization of armies have changed. Social and political aspects of nations at different periods resulted in revision in the armies. At various times armies have been built around infantry soldiers or mounted warriors or men in machines. They have been made up of professionals or amateurs, of mercenaries fighting for pay or for plunder, or of patriots fighting for a cause. Gerhard von Scharnhorst is Prussian general who developed the modern general staff system in which army recruits were quickly trained and sent into the reserves so that more men could be trained. Germany pursued a similar policy later in response to the military restrictions imposed after World War I. In 1859, Moltke wrote that in most cases, the leader of the army cannot do without advice. This advice may be the result of discussions by a small number of qualified men. But within this small number, one and only one opinion must prevail. The organization of the military hierarchy must ensure obedience even in thought and give the right and obligation to present a single opinion for consideration by the commander-in-chief to only one person. (Moltke 1894). A very important feature of the Scharnhorst system is the periodic return of all officers from the General Staff to regimental duties. This is often considered the main note of effectiveness. The

result of the unity of the doctrine is that a suitably qualified officer can act as a substitute for his superior and that the orders he gives in this capacity are obeyed even by officers of higher rank than the creator of the order.

Today's military staff organization with its division and specialization is a modern product. Most NATO countries are accepted into a continental personnel system with three levels of command: strategic, operational and tactical. The Allied Headquarters in Europe is organized using the "J-Structure" organizational approach: "J" means "jointly" and means that within NATO the people of the 3 main types of armies work together. The nine staff branches are: workforce and staff, intelligence, operations, logistics, plans and policies, communication and information systems, training and exercises, budget and finance, civil-military cooperation.

The aims of education are created by the interests of the state, society and the immediate participants in the educational process. The state objectives are defined in normative documents and adopted standards of education. Military educational objectives reflect the needs of different types and branches of armed forces, answering their needs, values, interests, and demands for professional training. The former activity should be focused on education, which as a process is a purposeful activity of acquisition of knowledge, in harmony with self-education, ensuring the development of skills, and competencies at a level not lower than the state (or European) requirements (the so-called qualifications frameworks) (Gradev 2019).

The process of convergence in security and defense training and education policies stems from the adoption of a new concept for the commissioning of professional military schools – universities and academies, where officers are trained together with civilian and civil servants, whereby they enjoy a socialization experience that is significantly different from that of previous generations of European officers (Libel 2016).

The vitality of the academic institution is the main ingredient for increasing the professional education and competence. Enriching the vitality of teachers in key areas of teaching, assessment, research, professionalism and administration is perceived to improve the educational environment significantly and improve the academic performance of learners. (Bilal, Guraya & Chen 2019) According to Krastev and Angelov, in the essence of the efforts of the educational process is focused on the formation of learners' professional readiness to act in extreme social conditions (Krastev & Angelov 2016).

Initial training for the needs of the army includes adapting to the requirements of military life, acquiring readiness to injure and even kill other people, putting oneself in mortal danger. It is a physically and mentally intensive process that reserializes newcomers in order to serve the unique nature of military requirements, in which:

- individuality is suppressed through the use of uniforms, denial of privacy, and often a ban on the use of first names;
- daily activities are controlled (maintaining order in the room, making the beds, arranging clothes in a certain way);
- continuous stressors are applied, such as food, shelter and sleep deprivation, mistakes are punished;
- penalties serve to condition group cohesion and discourage poor performance.

Military training is a process that aims to establish and improve the abilities of servicemen in the performance of their respective roles, using various techniques for teaching basic military skills and re-socializing trainees to ensure that they will be able to obey all orders without hesitation. Training in its modern form is a complex of teaching by a trainer and the acquisition of skills, knowledge, readiness related to specific competencies, as resocialization requires mental and emotional "retraining" of a person so that he can work in a new environment and includes changes in individual attitudes and behaviour for the needs of the military profession.

Currently, there are various projects and project initiatives regarding training and education in the fields of security and defence in NATO countries. The NATO Defence Education Enhancement Program e-Academy (NATO DEEP e-Academy). The main goal of the e-Academy will be to initiate, coordinate, and implement (in 16 partner countries covered by the NATO DEEP) system solutions that are resulting from the new realm of the learning ecosystem.

Another example of joint security and defence training between many NATO universities is the European initiative for the exchange of young officers inspired by Erasmus ("Military Erasmus" or EMILYO or the "Initiative"). It aims to enable European Union initial military education and training institutions (Basic Officer Education Institutions – BOEI), to explore possibilities for quantitative and qualitative exchanges of knowledge and know-how through mobility of their students and personnel.

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 5, 2021 г.